

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra sociální pedagogiky

**Analýza činností kurátora pro mládež jako
možná forma pomoci nezletilým
a mladistvým**

Bakalářská práce

Brno 2009

Vedoucí práce:
Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

Autor práce:
Sylva Pelechová

Bibliografický záznam

PELECHOVÁ, Sylva. *Analýza činností kurátora pro mládež jako možná forma pomoci nezletilým a mladistvým : bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky, 2009. 84 str., 7 str. příl. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Tomáš Dvořáček, DiS.

Anotace

Ve své bakalářské práci „Analýza činností kurátora pro mládež jako možná forma pomoci nezletilým a mladistvým“ se zabývám zkoumáním činitelů jež mohou ovlivňovat úspěšnost procesu práce kurátora pro mládež. Za nejvíce ovlivňující považuji vliv a spolupráci rodiny, vliv party, která může dítě motivovat spíše negativně, a to až k trestné činnosti, a spolupráci s institucemi jako je škola, střediska výchovné péče, zařízení pro mládež umožňující aktivní trávení volného času, zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a další. Na úspěšnosti závisí i aktivita samotného klienta a jeho ochota ke spolupráci. Dále se zabývám vymezením kompetencí kurátora pro mládež v rámci legislativy a metodami jeho práce. V praktické části uvádím pět životních příběhů klientů kurátora pro mládež, ze kterých čerpám podklady pro analýzu činnosti kurátora.

Annotation

In my bachelor “Activity analysis of social worker for youth as possible help for teenager and juvenile“ I occupy by searching factors which have influence on success in process of social worker effort. I consider the most influencing is family cooperation, influence of teenagers group, that can negatively motivate a child to the criminal activity, than cooperation with institution as a school, centre upbringing care, institutions for youth that provide for active spending free time, institutions for institutional care and protective rehabilitation. Success depends on clients activity and willingness with cooperation. Next I occupy by definition social worker’s competence within the frame of legislation and social worker methods. In practical part I describe life stories five clients of social worker for young people from which I draw on datas for analyse social worker’s activity.

Klíčová slova

Kurátor pro mládež, metody práce kurátora, riziková mládež, rodina, party, volný čas, delikvence a kriminalita, poruchy chování

Keywords

social worker for youth, social work's methods, youth at risk, family, teenagers groups, free time, delinquency and criminality, behavioral disturbance

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

Brně dne 16. dubna 2009

Sylva Pelechová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, jež mi pomohli uskutečnit moji bakalářskou práci, zejména mému vedoucímu práce Mgr.Tomáši Dvořáčkovi, DiS., za odborné vedení práce, jeho rady, vstřícnost a pozitivní přístup ke studentům.

Brně dne 16. dubna 2009

Sylva Pelechová

Obsah

ÚVOD.....	7
1. ZÁKLADNÍ POJMY VÁŽÍCÍ SE K PRÁCI KURÁTORA PRO MLÁDEŽ.....	9
1.1 POJEM „MLÁDEŽ“.....	9
1.2 POJEM „RIZIKOVÁ MLÁDEŽ“.....	10
1.3 PORUCHY CHOVÁNÍ.....	13
1.4 DELIKVENCE A KRIMINALITA.....	15
1.5 PŘÍČINY DELIKVENCE A KRIMINALITY.....	20
1.5.1 Vliv rodiny.....	21
1.5.2 Vliv školy.....	23
1.5.3 Vliv vrstevníků.....	25
1.5.4 Vliv médií.....	26
2. KURÁTOR PRO MLÁDEŽ A JEHO ROLE PŘI ŘEŠENÍ PORUCH CHOVÁNÍ A DELIKVENTNÍHO CHOVÁNÍ.....	28
2.1 KURÁTOR JAKO PRACOVNÍK OSPOD.....	28
2.2 POJEM KURÁTOR PRO MLÁDEŽ.....	29
2.3 PRÁVNÍ PŘEDPISY, JIMIŽ SE ŘÍDÍ ČINNOST KURÁTORA PRO MLÁDEŽ.....	30
2.4 ČINNOST KURÁTORA PRO MLÁDEŽ.....	33
2.5 METODY PRÁCE KURÁTORA PRO MLÁDEŽ.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
3. METODOLOGIE.....	40
3.1 VÝZKUMNÝ CÍL, PLÁN VÝZKUMU.....	41
3.2 TECHNIKA SBĚRU DAT, VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	41
3.3 KASUISTIKY INFORMANTŮ.....	42
3.3.1 Jan.....	42
3.3.2 Richard.....	47
3.3.3 Marek.....	53
3.3.4 Michaela.....	62
3.3.5 Josef.....	67
3.4 ANALÝZA DAT A ROZHovorŮ.....	73
3.4.1 Analýza kasuistik a rozhovorů – otevřené kódování.....	74
3.5 ZÁVĚREČNÁ INTERPRETACE VÝZKUMU.....	81
4. ZÁVĚR.....	84
5. RESUMÉ - SUMMARY.....	86
POUŽITÁ LITERATURA.....	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	92

Úvod

Téma mojí bakalářské práce jsem si vybrala proto, že pracuji jako kurátorka pro mládež již 8 let. Denně se setkávám s dětmi a jejich rodiči, jež se potýkají s problémy, které nedokáží vlastními silami řešit. Proto považuji práci kurátora pro mládež za velmi důležitou a odpovědnou, protože ovlivňuje životy a osudy lidí. Ač kurátor pracuje s celou rodinou, největší pozornost věnuje samotným nezletilým a mladistvým klientům. Jeho klientela je velmi široká – od dětí s poruchami chování a specifickými poruchami učení, dětí páchající trestnou nebo jinak trestnou činností, přes děti experimentující s drogami, požívající alkohol, gamblery, děti, jež nenalezly porozumění v rodině v období puberty a řeší to útěky z domova, až po děti, které nevhodným způsobem tráví volný čas v područí part. Všechny tyto děti potřebují pomoc kurátora, protože jejich rodina jim nebyla schopna předat morální hodnoty a společností uznávané vzorce chování.

Věkové rozložení klientů i široká škála jejich problémů, vyžaduje specifické přístupy ze strany kurátora. Práce kurátora s mladistvými klienty je v obecné rovině totožná jako s nezletilými, ale kurátorova role je navíc rozšířena o specifické úkony v rámci trestních řízení mladistvých klientů.

Proces spolupráce kurátora s klienty je velmi složitý, a ovlivňuje ho mnoho činitelů. Ve své práci bych ráda zjistila, kteří z působících činitelů jsou nejvíce určujícími pro úspěšnost práce kurátora, a zda lze negativní vlivy působící na jedince minimalizovat, aby byla práce kurátora úspěšná. Každý případ je velmi individuální, závisí na osobnosti kurátora i klienta, proto je velmi důležitá i strategie komunikace a metody práce, které kurátor při práci s klientem zvolí. Sama při práci volím individuální přístup ke klientům proto, aby ke mně získali důvěru, která je velmi důležitá pro náš vzájemný vztah, aby byl klient přístupný komunikaci a spolupráci.

Domnívám se že nejvíce ovlivňujícími činiteli jsou rodina, školní prostředí, způsob trávení volného času, vliv kamarádů a vrstevnických subkultur. Myslím, že kurátor by se při své práci měl zaměřit nejen na jednotlivé činitele izolovaně, ale právě na propojení všech společně i když je nutné některé posilovat a jiné minimalizovat. Protože mám možnost s kolegy kurátory konzultovat metody práce s jejich klienty,

chtěla bych ověřit moje předpoklady, že je potřeba působit v souladu na všechny činitele, ne pouze jen na některé, tak jak se domnívají mnozí z mých kolegů.

Práce kurátora je velmi náročná, protože pouze ojediněle dostane kurátor pozitivní zpětnou vazbu. Pro práci kurátora je velmi důležité, aby byl psychicky vyrovnanou osobností, protože je zde velké riziko syndromu vyhoření. Proto se kurátor musí nejen stále vzdělávat, profesně a osobnostně rozvíjet, ale i věnovat dostatečný čas psychohygieně.

1. Základní pojmy vážící se k práci kurátora pro mládež

Před tím, než bude pojednáno o práci kurátora pro mládež, je nezbytné vymezit některé stěžejní pojmy, s nimiž bude v této práci operováno, a které do značné míry budou vymezovat její rámeček. K těmto pojmům lze zařadit následující: mládež, riziková mládež, poruchy chování (včetně jejich příčin a cest možné nápravy), delikventní chování a recidivující delikventní chování.

1.1 Pojem „mládež“

Pojem mládež je velmi používaný, přičemž se vztahuje k objektu, jenž je vymezován poměrně různorodě. Jeho chápání je přitom závislé na pozicích, z nichž se k jeho vymezení přistupuje. Velmi často bývá jako kritérium k jeho vymezení používán věk, respektive věková hranice, jindy to může být tranzitivnost (přechodnost) sociální role (lze ji vyjádřit tezí „již ne – ještě ne“), ztotožnění se speciální skupinou (respektive „skupinovitostí“) či subkulturou. Kromě toho je možné se ještě setkat s takovými vymezeními předmětného pojmu, která jsou na pomezí jednotlivých výše uvedených druhů definic. Zpravidla jde o definice, jež v sobě ve větší či menší míře integrují vymezení věkové a vymezení tranzitivností.

K vymezením, při nichž jsou využívána jednotlivá shora zmíněná kritéria, je možné dále uvést, že tato vycházejí buď z anatomicko-fyziologických a biologických faktorů, kulturně-psychologických anebo psychických faktorů, sociálních a socioprofesionálních znaků, vlastních výpovědí mladých jedinců (které lze zařadit do skupiny mládeže), z pedagogických aspektů apod. Různorodost východisek a kritérií přiměla dokonce některé autory k tomu, že v rámci širšího pojmu „mládež“ diferencují mezi dvěma skupinami osob (dvě věkové třídy) – mladistvými a mladými dospělými. Tyto dvě skupiny osob vnímají coby část sociální plurality, respektive část demografické třídy.

Pokud analyzujeme různá vymezení pojmu mládež, zjistíme, že např. věkové vymezení se váže k různým geografickým lokalitám, kulturně-historickému a sociálnímu prostředí, k rozličným sociálním strukturám, sociálním útvarům, třídám (vrstvám), jakož i k různorodým výchozím kritériím (např. anatomicko-fyziologickému,

psychologickému aj.). Z tohoto je zřejmé, že podle kritéria věku není možné pojem „mládež“ vymezit psychologicky či sociologicky, nýbrž toliko demograficky, právně a jinde, kde je to z různých důvodů nutné.

Z autorů publikujících i nás např. V. Labáth pojem „mládež“ v práci *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien* vymezuje ze široka jako období vymezené dětstvím a dospělostí.¹ P. Macek ve své práci *Adolescence* specifikuje pojem „mládež“ skrze časové období mládeže, když uvádí, že toto období náleží zejména do druhého desetiletí života jedince (mezi desátým a dvacátým rokem života), u některých jedinců i déle.² Nadto uvádí, že pojem „mládež“ bývá nejčastěji používán v sociologii a pedagogice, když stejné období bývá v psychologii označováno zpravidla termínem „adolescence“ a v lékařské vědě zase termíny „dorost“ nebo „dospívající“.

Při vymezení pojmu „mládež“ pro účely této práce použijeme definici podanou B. Geistem v Sociologickém slovníku, kdy jí budeme rozumět „... sociální kategorie jedinců, kteří zastávají relativně stejné sociální pozice, typické v obecné rovině přiřazením sociálních rolí, předepisujících jako jejich hlavní náplň přípravu na relativně trvalé (první) povolání; přitom sociální hodnota těchto sociálních pozic je dána historickou situací sociálního (pod)celku, v němž tyto kategorie žijí, příslušností k sociální vrstvě a typem (charakterem) vzdělání.“ Autor této definice současně upozorňuje na to, že mládež „... není ani psychologicky ani sociologicky všeobecným jednolitém, pevným a stabilním sociálním jevem; je bohatě diferencována s neméně bohatě diferencovanými specifickými potřebami, hodnotovým systémem, postoji, zájmy, názory (sub)kulturou, atp. podle uvedených hlavních znaků...“³

1.2 Pojem „riziková mládež“

Z pohledu problematiky řešené v této práci je dále relevantní pojem „riziková mládež“ (anglicky *youth at risk*), poněvadž právě rizikovní jedinci jsou klienty kurátora pro mládež. V této souvislosti je možné uvést, že v odborné literatuře je možné se setkat

¹ LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001.

² MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003.

³ GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, s. 229.

s různými vymezeními tohoto pojmu. Přídomek „riziková“ má svůj původ v anglickém výrazu *at risk*, což značí v ohrožení nebo v nebezpečí.

Jeden z našich čelních odborníků na problematiku sociální práce O. Matoušek vymezuje ve Slovníku sociální práce „riziková mládež“ jako mládež, u které „... je vyšší riziko sociálního selhání.“⁴ Jakou taková je jednou z cílových skupin sekundární prevence. Zabývá se i tzv. dispozičními faktory, jimiž jsou „... dědičnost, konstituce, nižší úroveň schopností, poruchy morálního vývoje, dysfunkční rodina, neúčast na vzdělávání a na trhu práce, bydlení ve velkém městě, příslušnost k asociálním subkulturám aj.“⁵

Další odborník na danou problematiku, Vladimír Labáth, specifikuje v již zmiňované práci *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien* pojem „riziková mládež“ následovně: „Za rizikovou mládež považujeme dospívající, u kterých je následkem spolupůsobení více faktorů zvýšená pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti.“⁶ Podle Labátha bývá obvykle termín „rizikový“ chápán s ohledem na předchozí zkušenost odlišně, stejně jako je velmi často odlišné naše chápání rizikového jedince. On sám jím označuje pojmem „rizikovost“ větší náchylnost a vyšší míru ohrožení psychosociálního vývoje ve srovnání se standardní populací. Termín „rizikový“ je podle jeho názoru dostatečně široký k tomu, aby v sobě zahrnoval delikvenci, šikanu, agresivitu, zneužívání mládeže atp. Současně se také jedná o pojem s dostatečným obsahem, jenž umožňuje k pokrytí celého procesu počínajícího nenápadnými signály a končícího závažnými problémy v adaptaci jedince. Společným jmenovatelem problémů mládeže tu přitom může být nepřiměřená či nedostatečná míra adaptace.⁷

Charakterizovat rizikovou mládež není právě jednoduché, což vyplývá z faktu, že rizikovní jedinci se vyznačují různými psychologickými rysy a rovněž i z toho, že jejich typologie není jednoznačná. Přes veškeré odlišnosti rizikových jedinců je však možné u rizikové mládeže nalézt určité rysy, které jsou pro převážnou většinu příslušníků této skupiny shodné. Znalost těchto rysů je pro kurátora pro mládež velmi

⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 185.

⁵ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 185.

⁶ LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001 s. 11.

⁷ LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež. Možnosti potencionálnych zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství.

důležitá, neboť se sice nemusí vyskytovat ve všech případech, avšak je nutné s nimi u každého rizikového jedince počítat a jejich existenci v případě daného jedince ověřit. Je však nutno si zároveň uvědomit, že existuje riziko generalizace těchto rysů ve stereotypech⁸, jimiž vnímáme rizikovou mládež.

Hovoříme-li o vnějších projevech chování rizikových jedinců, pak je nutno mít na zřeteli, že v chování jedinců se projevuje řešení vnější i vnitřní vztahové situace. Pro rizikovou mládež je typické, že z valné části řeší situaci agresí či únikem. Časté je u ní i zneužívání omamných a psychotropních látek. U rizikové mládeže je možné pozorovat i daleko vyšší frekvenci a intenzitu konfliktů, negativních emocionálních reakcí či selhání, a to jak ve vztahu k rodičům, učitelům a vůči okolí vůbec. Pokud se týká vztahu k sobě sama, můžeme u nich sledovat dvě odlišné tendence – buďto mají o sobě nízké mínění nebo naopak mají sebevědomí a sebecenění přehnaně vysoké, aniž by k tomu byl reálný základ. Ať tak či onak, vztah k sobě samému se promítá i do hodnocení vlastních schopností a dovedností a zprostředkovaně i do interpersonálních vztahů, do úrovně vzdělávání i do utváření systému norem a hodnot. Zvýšené sebevědomí a sebecenění může nacházet svůj výraz i ve vysoké míře agresivity jedince.

Kromě již uvedeného může být u těchto jedinců patrné prožívání nedostatků a ztrát, které jsou důsledkem sociální nestability původní (tzv. orientační) rodiny i narušení vztahů, jimž je jedinec v procesu jeho ontogeneze v případě rozpadu orientační rodiny nutně vystavován. Traumata s tímto spojená mohou natolik zakořenit v psychice mladého člověka, že posléze není schopen mít důvěru k dospělým osobám. Nelze se potom divit, že se u těchto jedinců projevují různá přání, touhy a nároky, stejně jako snahy po získání náklonnosti a po potvrzení vlastní identity. Nelze však ani vyloučit situaci, kdy u takového jedince pod dojmem dosavadních zkušeností přetrvává obava z každého hlubšího interpersonálního vztahu či z intenzivnějších kontaktů s lidmi vůbec.

Jak upozorňuje např. U. Raufleisch ve své práci *Doprovázení a terapie delikventů* u rizikových jedinců není ani výjimkou, vstupují-li do některých vztahů pouze ad hoc, čili z nějakého konkrétního účelu. Narušený vztah těchto jedinců

⁸ Slovo stereotyp je složeninou z řeckých slov *stereos*, tj. tvrdý, pevný a *typtein*, čili razit, tisknout. Je možné jej definovat coby „... ustálenou představu o tom, že přítomnost určitého příznaku (pozorovatelné charakteristiky určité kategorie klientů) je provázána přítomností dalších, z hlediska pracovníka důležitých vlastností klientů.“ (Musil, 2004, s. 46).

k ostatním lidem, který vyvěrá z toho, že jiný způsob vztahů mezi lidmi téměř ani nepoznali, se tu projevuje tak, že lidi kolem sebe vnímají jako prostředek či cestu k dosažení vytčeného cíle. Druhé lidi tak jsou ochotni respektovat zejména tehdy, pokud tito pro ně mají nějaký význam, což je hlavně, když naplňují jejich nutkavou potřebu podpory, náklonnosti a uznání. Ostatní lidé naproti tomu pro ně význam nemají, což platí i v případě, že již nemohou uspokojovat jejich potřeby, o nichž byla řeč dříve. Za tohoto předpokladu nelze ani vyloučit, že vůči ostatním lidem chovají mnohdy i silnou zášť a nenávist, která je zapříčiněna tím, že tito lidé nenaplnili jejich očekávání.⁹

Z pohledu řešené problematiky kurátorů pro mládež je důležitá charakteristika rizikové mládeže, jak je uvedena v ustanovení § 6 odst. 1 písm. c) a d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“). Dle zmiňovaného ustanovení se jedná o následující děti:¹⁰

- vedoucí zahálčivý nebo nemravný život, jenž spočívá především v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, ačkoliv nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jiným způsobem ohrožují občanské soužití;
- jež se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob, které jsou odpovědné za výchovu dítěte.

1. 3 Poruchy chování

Z předchozího výkladu je zřejmé, že klienty kurátora pro mládež jsou mladí jedinci, kteří ve větší či menší míře nerespektují a porušují sociální normy. Toto jejich jednání je možno označit pojmem „poruchy chování“. Poruchu chování např. M. Vágnerová ve svém díle *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky* definuje jako „odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec

⁹ RAUFLEISCH, U. *Doprovázení a terapie delikventů*. Boskovice: Albert, 2000.

¹⁰Pro účely zákona o sociálně-právní ochraně dětí se dítětem rozumí nezletilá osoba, tj. osoba, která nedosáhla osmnácti let věku (§ 2 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Viz též ustanovení čl. sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte a ustanovení § 8 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

není schopen respektovat běžné normy na úrovni odpovídající jeho věku, resp. úrovni jeho rozumových schopností.¹¹ Pro poruchu chování je tedy charakteristické, že jedinec sice chápe sociální normy, jimiž by se měl řídit, avšak z různých důvodů je neakceptuje a následně je nedodržuje, eventuálně není schopen se jimi řídit, neboť není s to ovládat svoje jednání. Poruchy chování mohou mít až do konce puberty přechodný ráz, avšak nelze ani vyloučit, že indikují poruchu osobnosti. Proto je nezbytné poruchám chování věnovat mimořádnou pozornost již od útlého věku.

V odborné literatuře je možné setkat se se širokou škálou klasifikací poruch chování, které poukazují na to, jak hluboce členitý fenomén poruch chování je.

J. Vaněk ve svém spisku *Nárys teorie mravní výchovy* klasifikuje poruchy chování podle klasifikačního kritéria rozsahu postižení osobnosti do dvou skupin:¹²

- deviace osobnosti – rozumí jimi projevy hlubokých osobnostních změn, jejichž původ spočívá v deformacích celé osobnosti;
- tzv. pokleskovost – projevuje se potížemi, které pramení z deformace jednoho či více povahových znaků; tyto dále dělí na:
 - lehké poklesky – jsou běžně zvládnutelné rodinou;
 - dificity – k jejich zvládnutí je nezbytná ambulantní poradenská péče;
 - depravace – k jejich zvládnutí je již nutná odborná ústavní péče.

Miroslav Vocilka (1994) in Schelleové klasifikuje poruchy chování podle charakteristiky problémových osob z pohledu převládající složky osobnosti. Na tomto základě člení jedince na:¹³

- neurotické – zdrojem poruch chování je u takových osob hlavně neurotizující prostředí, především pak nevhodné, tzv. závadové rodinné prostředí;
- psychopatické – zdrojem poruch chování jsou vrozené dispozice;
- sociálně nepřizpůsobivé – jedná se o osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, osoby, proti kterým je vedeno trestní řízení, osoby, jimž byl podmíněně odložen výkon trestu, osoby závislé na alkoholu a dalších

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999, s. 274.

¹² VANĚK, J. *Nárys teorie mravní výchovy*. Praha: SPN, 1968.

¹³ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.

toxikomaniích, osoby žijící nedůstojným způsobem života nebo osoby propuštěné ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti;

- se sníženými rozumovými schopnostmi – jedná se o osoby, které mají sníženou inteligenci (osoby slaboduché) či osoby mentálně retardované (osoby slabomyslné; oligofrenici).

Podnětné členění poruch chování uvádí ve své práci *Nejčastější poruchy chování dětí* (2001) britský speciální pedagog a ředitel školy pro děti s poruchami chování a učení Alan Train. Tento dělí poruchy chování do následujících skupin:¹⁴

- poruchy, které souvisí s hyperaktivitou a neschopností se soustředit – sem dále řadí potíže spojené s neschopností vydržet v klidu a soustředit se na daný úkol, asociální chování a neposlušnost, problémy související s alkoholem, tabákem, čicháním rozpouštědel a užíváním drog;
- poruchy související se sociálními vztahy, komunikací, učením a koordinací – náleží mezi ně problémy ve společenských vztazích, v komunikaci, neobvyklé chování či záliby, problémy s učením a koordinací;
- poruchy vyvolané úzkostí a stresem, psychické poruchy s tělesnými projevy, poruchy nálady, deprese a schizofrenie.

1.4 Delikvence a kriminalita

Pojem „delikvence“ je možné chápat v užším a širším slova smyslu. V užším významu je synonymem pojmu „kriminalita“. V širším slova smyslu je nutno tento pojem chápat jako porušování právních a společenských norem (etických apod.). Vztah pojmů delikvence a kriminalita je tak vztahem obecného a zvláštního, kde pojem delikvence je pojmem obecným, pojem kriminalita pojmem zvláštním.

Pojem „kriminalita“ (neboli zločinnost) je např. ve Slovníku cizích slov z roku 1994 definován jako „... společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období.“¹⁵ Vycházejíce z uvedeného můžeme podat následující pracovní definici kriminality mládeže, kterou můžeme charakterizovat jako souhrn trestné činnosti v daném kalendářním roce (či jiném sledovaném období) na území

¹⁴ TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001.

¹⁵ KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 5. přeprac. a dopl. vyd. Praha: SPN, 1994, s. 382.

České republiky, která je spáchána osobami mladšími osmnáct let. Při podání této pracovní definice jsem si přitom vědoma, že nemůže být přesná, poněvadž osoby, které nedovršily osmnáctý rok věku, se mohou dle platné právní úpravy dopustit v případě osob mladších patnácti let činu jinak trestného, nebo v případě osoby mladistvého provinění. Pojem trestné činnosti je užíván z toho důvodu, neboť delikty jichž se mládež dopustí, mají na poškozené či oběti těchto stejný dopad, aniž by bylo z tohoto pohledu důležité, dopustil-li se deliktu mladistvý, dítě nebo dospělý pachatel.

Struktura trestné činnosti, která je páchána mládeží, se odlišuje od trestné činnosti páchané dospělými pachateli. Tyto odlišnosti jsou dány především věkovými zvláštnostmi a dalšími kriminogenními faktory. Specifika způsobu páchaní trestné činnosti lze podle knihy *Metodika vyšetřování jednotlivých trestných činů* shrnout do následujících bodů:¹⁶

- výběr předmětu útoku je determinován odlišným hodnotovým systémem mládeže;
- trestná činnost je ve většině případů páchána skupinově s nízkou úrovní organizace;
- zpravidla absentuje příprava ke spáchání trestné činnosti, a pokud je trestná činnost připravována, úroveň její přípravy je povrchní a nedokonalá;
- chování mladistvých delikventů je charakteristické neúměrnou brutalitou, která se nejčastěji projevuje např. zbytečnou devastací okolí a předmětů;
- nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku, fyzické síly apod. je kompenzována neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle;
- kriminální delikty bývají mladistvými páchány nezářídka pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek, jimiž je posilována odvaha a agresivita;
- při recidivě trestné činnosti volí mladiství pachatelé stejný způsob spáchání a své počínání z předchozí trestné činnosti opakují; vzniká tak charakteristický soubor opakovaného jednání;
- alibi si zajišťují u svých kamarádů nebo v rámci party, zpravidla však až po spáchání trestné činnosti;
- s připravovanou trestnou činností se velmi často svěřují svým kamarádům nebo členům party;

¹⁶ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996

- obvykle chybí snaha spáchání trestného činu utajovat;
- předmětem zájmu mladistvých jsou při páchání trestné činnosti předměty, které aktuálně potřebují;
- rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální apod.

V případě protiprávního jednání klientů kurátora pro mládež je tedy nutno rozdělit klienty do dvou kategorií: na nezletilé (osoby do patnácti let) a mladistvé (osoby ve věku patnáct až osmáct let). Nezletilí nejsou trestně odpovědní, proto pro nedostatek věku nemohou být trestně stíhaní, lze však jejich skutek na návrh státního zastupitelství projednávat před soudem pro mládež opatrovnického oddělení. Zatímco u mladistvého, který je již částečně trestně odpovědný se jedná o trestní řízení a pak pokud není užito již v přípravném řízení možných odklonů (podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 trestního řádu a narovnání dle § 309 trestního řádu), tak, aby nebylo provinění projednáváno u soudu, tak věc projednává soudce trestního senátu soudu pro mládež.

Z ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. vyplývá, že „Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů“. Aby byla co nejlépe naplněna tato podmínka, jsou k tomuto účelu na každém soudě proškolení soudci na problematiku dětí a mladistvých.

V případě, že se dítě mladší patnácti let dopustí činu jinak trestného, je na soudu pro mládež, aby učinil opatření nezbytná k jeho nápravě. K tomu může ukládat opatření uvedené v ustanovení § 93 (dále jen "opatření") zákona č. 218/2003 Sb. Opatření soud ukládá zpravidla na základě pedagogicko-psychologických vyšetření, která mohou více přiblížit osobu nezletilého dítěte a opatření, které by pro něj bylo vhodné. V tomto řízení o uložení opatření dítěti mladšímu 15 let, jež spáchalo čin jinak trestný, jsou pak účastníci nejen zákonní zástupci dítěte, státní zastupitelství ale i OSPOD, který není pro toto řízení ustanoven opatrovníkem. Dle tohoto zákona je pro toto řízení opatrovníkem

ustanovován advokát. Jednání se může účastnit i Probační a mediační služba, jinak jsou ale jednání neveřejná. Výsledek tohoto řízení může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích, ale až po právní moci rozsudku, a jen bez uvedení jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků nebo jiných zástupců.

Formy možných ukládaných opatření pak podle zákona č. 218/2003 Sb. jsou následující:

- dohled probačního úředníka;
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče;
- ochranná výchova.

Soud pro mládež je oprávněn dítěti uložit současně i více opatření, popřípadě může upustit od uložení opatření, postačuje-li projednání činu dítěte státním zástupcem nebo před soudem pro mládež.

Ustanovení § 9 zákona č. 218/2003 Sb. stanovuje, že po spáchání provinění mladistvým soud ukládá opatření dle tohoto zákona, a sice za účelem „... vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.“

Ve zmiňovaném zákoně jsou uvedeny druhy opatření, jež je možno mladistvým uložit, a kterými jsou:

1. výchovná opatření, která mohou být ukládána pouze se souhlasem mladistvého, a k nimž náleží:
 - dohled probačního úředníka;
 - probační program;
 - výchovné povinnosti;
 - výchovná omezení;
 - napomenutí s výstrahou.
2. ochranná opatření, ke kterým patří:

- ochranné léčení;
 - zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty;
 - ochranná výchova.¹⁷
3. trestní opatření, při jejichž výkonu nesmí být ponížena lidská důstojnost a mezi které patří:
- obecně prospěšné práce;
 - peněžitá opatření;
 - peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu;
 - propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty;
 - zákaz činnosti;
 - vyhoštění;
 - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení);
 - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem;
 - odnětí svobody nepodmíněně.

Veškerá shora uvedená opatření je nutno kombinovat tak, aby se navzájem doplňovala a přispívala k naplnění účelu, pro který jsou ukládána, a to napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého. Vždy je však nezbytné přihlížet k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého.

Zákon č. 218/2003 Sb. tak zároveň umožňuje, aby opatření nemuselo být ukládáno vždy. Podmínky, které je nutno v takovém případě splnit, jsou opět uvedeny v zákoně č. 218/2003 Sb., přičemž soud pro mládež může upustit od uložení trestního opatření mladistvému, jestliže tento spáchal provinění, které má menší nebezpečnost pro společnost, lituje toho, co spáchal a projevuje účinnou snahu po nápravě. Soud pro mládež může také za podmínek uvedených v ustanovení § 14 zákona č. 218/2003 Sb. od uložení trestního opatření upustit podmíněně s tím, že se mladistvému stanovuje zkušební doba o délce jednoho roku.

Další variantou možného ukončení trestního řízení vedeného proti mladistvému je obsažena v ustanovení § 7 zákona č. 218/2003 Sb., které zakotvuje podmínky účinné

¹⁷ Podle zákona č. 218/2003 Sb. je ukládáno pouze ochranné opatření ochranná výchova. Ostatní opatření jsou ukládána podle trestního zákona.

lítosti. Toto ustanovení se používá v případě méně nebezpečných proviněních spáchaných mladistvými, a také v případě, že se jedná o méně problémové jedince, aby jim byla dána nejprve pozitivní možnost prevence recidivy, než hned represivně sankcionovat. Z ustanovení § 7 zákona č. 218/2003 Sb. vyplývá, že trestnost činu, na něžž trestní zákon stanovuje trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let, jehož se dopustil mladistvý, zaniká tehdy, pokud mladistvý po spáchání činu:

- dobrovolně odstranil či napravil způsobený následek nebo se o to pokusil, především pak nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jiným způsobem pokusil odčinit způsobené následky;
- projevil svým chováním účinnou snahu po nápravě a
- jím spáchaný čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného či pro společnost.

1.5 Příčiny delikvence a kriminality

Příčiny delikvence a kriminality mládeže tvoří komplex faktorů různého charakteru. Některé z nich souvisí s osobností jedince, jiné jsou dány okolím, které jej obklopuje. Znalost příčin a podmínek kriminality mládeže je možno považovat za jeden z nejdůležitějších předpokladů prevence těchto jevů. V odborné literatuře je možné se setkat s celou řadou teorií, které se snaží vysvětlit příčiny kriminality a delikvence dětí a mladistvých, přičemž tyto teorie je možno rozčlenit do následujících skupin:¹⁸

- biologické teorie – k těmto patří především výzkumy dvojčat nebo tzv. adopční studie;
- psychologické teorie – jedná se o psychodynamické přístupy;
- sociálně-psychologické teorie – do této skupiny je možno zařadit různé teorie sociálního učení, k nimž náleží např. diferenciální asociace, diferenciální identifikace, Eysenckova teorie kriminality, teorie agresivity, teorie „obětního beránka“ aj.;
- sociologicky orientované teorie – sem bývají zařazovány teorie strukturálně-funkčního podmínění kriminality, koncepce kulturního konfliktu, teorie delikventních subkultur, teorie diferenciálních příležitostí, ekologické koncepty aj.;

¹⁸ KUČHTA, J a kol. Kriminologie. Dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002

- tzv. integrační koncepce – snaží odstranit nedostatky vyplývající z jednostrannosti předchozích uvedených teorií, když se pokouší vysvětlit kriminalitu jako výsledek vzájemné interakce genetických předpokladů, vlivu rodiny a nejbližšího sociálního okolí;
- teorie „kritické kriminologie“ – kriminalita je prostřednictvím této teorie vysvětlována jako důsledek označování jedince coby delikventa a jeho pozdější kriminální kariérou (řadíme sem např. Labeling approach). V souladu s touto teorií se na recidivě prvopachatele podílí právě stigmatizující nálepka.

1.5.1 Vliv rodiny

Sociální prostředí, v němž se mladý jedinec nachází, má velký význam na jeho utváření v procesu socializace. Tento proces ovlivňuje vytváření základů osobnosti. V tomto procesu se jedná zejména o míru citového nasycení nebo nenasycení (citová saturace, citová deprivace), respektive o vytváření citových vazeb.¹⁹ Každá socializace nevytváří optimální podmínky pro správný rozvoj mladého jedince. Rychlý ekonomický rozvoj naší společnosti v posledních letech vedle nesporných pozitiv přinesl i některé negativní momenty, které lze spatřovat v narušení optimální harmonie vztahů v rodině, ve škole i na pracovišti. Negativní vlivy v rodině na celkový duševní vývoj mladého jedince mohou mít různou podobu. Mohou mít zpravidla následující podobu:²⁰

- nevhodné, neurotizující prostředí;
- neúplná rodina;
- časová tíseň rodičů;
- nevhodné vzory;
- nedostatek, rozmanitosti činností;
- nedostatek estetických a emocionálních podnětů;
- nedostatek režimu.

Nevhodné, neurotizující prostředí. Dítě je v takovém případě obklopeno prostředím, které se vyznačuje konflikty, hrubostí a násilím. Tyto události není dítě schopno po psychické stránce vstřebat, což se projevuje ve formě různých poruch, z nichž některé jsou na samé hranici psychické normality.

¹⁹ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999.

²⁰ GÁBOROVÁ, E., GÁBOROVÁ, Z. *Člověk v sociálním kontexte*. 2. přeprac. vyd. Dubnica nad Váhom: Dubnický technologický institut, 2008.

Neúplná rodina. V naší společnosti je vysoká rozvodovost, což dokládají údaje Eurostatu, podle nichž v tomto ohledu Česká republika patří k absolutní špičce v Evropě.²¹ V některých případech může neúplnost rodiny způsobovat úmrtí v ní. Vliv těchto událostí na další život jedince není doposud hlouběji prozkoumán.²² Nemusí být vždy pravidlem, že neúplná rodina nemůže poskytovat kvalitní podmínky pro rozvoj dítěte, pokud rodič, který dítě vychovává, je plnohodnotným člověkem. V některých věkových údobích však může dítěti chybět druhý z rodičů, jako identifikační model, což platí zejména tehdy, pokud žijí matka se synem či otec s dcerou. Děti z neúplných rodin mohou mít také ztíženou pozici ve skupinách vrstevníků či ve školní třídě, pokud jim někteří spolužáci nebo kamarádi dávají tuto skutečnost najevo.

Časový stres. Velké množství rodičů, zejména mladých, může být z různých důvodů v časové tísní. Kvůli tomu si nenajdou během dne chvíli, kdy by se věnovali dítěti při společné hře či jiné činnosti. Dítě pak může trpět neustálou frustrací emocionálních vztahů k matce či k oběma rodičům. Tato frustrace se může odrážet ve vážných poruchách v chování dítěte. Tyto souvisejí s tím, že děti, jimž rodiče nevěnují dostatečnou pozornost, si nezřídká tuto pozornost vynucují nevhodným chováním, kterým si vynucují pozornost ze strany rodičů. Z lékařské praxe jsou známy i případy, kdy děti onemocněly přesně nediagnostikovanými onemocněními, za nimiž stála potřeba lásky rodičů. Nemocnému dítěti totiž rodiče věnují zvýšenou pozornost.²³

Nevhodné vzory. Nezřídká se stává, že nevhodné příklady dávají dětem sami jejich rodiče. To se může projevat např. podrážděností, nedůtklivostí, nesnášenlivostí přehnanou autoritativností v některých případech až hraničící s hrubostí, projevy vzájemné neúcty apod. K takovým negativním vzorům náleží i alkoholismus, špatný vztah k práci, častá absence na pracovišti a v neposlední řadě i kriminální projevy rodičů. Kromě rodičů má v tomto směru na dítě negativní vliv i širší prostředí, v němž se dítě vyskytuje, které je tvořeno kamarády nebo dospívajícími sourozenci, s nimiž nejsou rodiče schopni si udělat pořádek. S nevhodnými vzory se dítě může setkávat

²¹ Češi a Češky v EU na špičce rozvodovosti. 14. srpna 2008. Online. [citováno 13. dubna 2009]. Dostupné z: <http://www.proglas.cz/detail-clanku/cesi-a-cesky-v-eu-na-spici-rozvodovosti.html>

²² JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviaci a úlohu pomáhajících profesí.* 1. vyd. Praha: Themis, 2004.

²³ GÁBOROVÁ, E., GÁBOROVÁ, Z. *Člověk v sociálním kontexte.* 2. přeprac. vyd. Dubnica nad Váhom: Dubnický technologický institut, 2008.

i v médiích, především pak v televizi, a to při sledování pořadů, které nejsou pro danou věkovou kategorii vhodné, či sledováním negativních hrdinů, jejichž chování dítě přebírá za své.

Nedostatek rozmanitosti činnosti. K mnohostrannému rozvoji dítěte je nezbytné, aby se toto realizovalo při činnostech různého charakteru. Zúžení spektra činností, v nichž se dítě realizuje, se může projevit v deformaci vývoje dítěte. Takto se např. jednostranná předčasná intelektualizace dítěte může projevit přecitlivělostí k určitým druhům situací a ke zmenšení odolnosti vůči fyzické zátěži, nebo naopak vůči zátěži duševní. Tato jednostrannost bývá nejčastěji ovlivňována prostředím, v němž dítě vyrůstá, stejně jako zaměřením rodičů, kteří mohou být jednostranně zaměřeni na intelektuální činnost nebo naopak na fyzické činnosti.

Nedostatek estetických a emocionálních podnětů. V řadě rodin je pozornost ze strany rodičů věnována především materiálnímu zabezpečení chodu domácnosti, aniž by byly zohledněny jiné stránky života člověka. Pro harmonický rozvoj osobnosti je však nutné, aby dítě mělo kromě materiálních podmínek možnost vyjádřit své city, rozvíjet ve své fantazii to, co by chtělo prožít. Tím dosahuje svoji životní rovnováhu a realizuje svoji fantazii. V tomto směru dítěti pomáhá, pokud mají rodiče pro tyto jeho projevy pochopení a jsou ochotni s dítětem vykonávat společné činnosti, jako např. společné čtení, zpěv, kreslení apod.

Nedostatek režimu. V každé sociální skupině, rodinu nevyjímaje, bývá zaveden určitý řád či režim, který jejím členům stanovuje, jak se mají chovat. V dobře fungující rodině musí jak rodiče, tak i dítě znát pravidla, která v dané rodině platí a jimiž je nutno se řídit. Znalost těchto pravidel dává členům rodiny pocit spolehlivého řádu, jenž poskytuje jistotu a bezpečí, a který současně představuje důležitý moment utváření charakterových vlastností členů rodiny. Nedostatek tohoto režimu může mít na psychiku dítěte a jeho chování negativní důsledky.

1.5.2 Vliv školy

Ačkoliv dosud nebyl přesně zjištěn vliv nedostatků ve školní výchově na delikventní chování dětí a mládeže, je nutno i tak vidět, že škola je významným socializačním činitelem jedince. Z toho je možné dovodit, že škola a prostředí v ní může

jedince ovlivnit jak pozitivním, tak i negativním směrem. Negativní vliv na socializaci jedince má jistě laxní postoj učitelského sboru ke špatnému prospěch žáků, k záškoláctví či ke špatným interpersonálním vztahům. Určitým problémem v tomto směru je obecně vysoký stupeň feminizace školství u nás, vysoký stupeň pracovní zátěže učitelů a v některých případech též nedostatečné vzdělání učitelů.

J. Chmelík ve své práci *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži* uvádí, že ve školní výchově je možné spatřovat následující kriminogenní faktory:²⁴

- nepravidelnou školní docházku;
- špatný prospěch;
- nevhodné chování žáků k učitelům nebo naopak učitelů k žákům;
- arogantní přístup učitele k žákům;
- špatná spolupráce rodičů se školou;
- nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy.

Pokud má být boj s delikvencí mládeže úspěšný, je nezbytné, aby škola byla žákům nápomocna při zvládnutí učení, a aby škola zároveň žáky vychovávala ke společensky žádoucímu jednání. Pokud se škole daří tyto úkoly plnit, má to velký přínos k eliminaci kriminality žáků. K naplnění zmíněných úkolů je vhodná celoškolní politika dobrého chování, kterou Ch. Kyriacou ve své práci *Řešení výchovných problémů ve škole* staví na třech pilířích:²⁵

- shodě pedagogického sboru v záležitosti názorů na standardy chování, jež jsou od žáků vyžadovány, a to včetně postupů, které zajistí jejich dosažení;
- jednotný a týmový postup učitelů při současném respektování dohodnutých zásad školní politiky a vzájemné podpoře během adekvátního přístupu ke kázeňským problémům;
- přijetí souboru opatření školou aplikovatelných ve výchovném procesu, který by měl zejména sestávat z pochval a odměn za dobrou práci a vzorné chování, dále z vybraných prvků učebních osnov, které by měly žáky motivovat k žádoucímu chování, a to v protikladu k negativní reakci v souvislosti s nežádoucím jednáním.

²⁴ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, 1998.

²⁵ KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005.

1.5.3 Vliv vrstevníků

Socializační proces jedince je významně ovlivňován rovněž vrstevníky. Skupiny vrstevníků jsou tak významným faktorem rozvoje jedince, a to jak ve smyslu pozitivním, tak i ve smyslu negativním. Skupiny vrstevníků se velmi často stávají tzv. referenčními sociálními skupinami, tj. skupinami se kterými se chce jedinec identifikovat nebo si to alespoň přeje.²⁶ Vrstevnické skupiny na jedné straně zajišťují uspokojení mladému jedinci, na straně druhé je však uvnitř těchto skupin prováděna sociální kontrola jejích členů.²⁷ Hodně tak záleží na tom, zda se jedná o vrstevnickou skupinu, jejíž činnost je v souladu se společností respektovanými normami a pravidly či nikoliv.

Uvažujeme-li o skupině vrstevníků, pak velmi často bývá v laické veřejnosti i v odborných kruzích zmiňováno vliv part na případnou delikvenci dětí a mladistvých. I u part však platí to, že ne každá je negativního charakteru. Závadová parta se vyznačuje určitými charakteristikami, které již před více jak třemi desetiletími uvedl Jaroslav Štípek ve své práci *Delikvence dětí a mládeže v ČSSR*, přičemž jím uváděné rysy delikventní party jsou aktuální i dnes. Tento charakterizuje delikventní partu níže uvedenými znaky:²⁸

- jedná se o dočasnou skupinu, u níž je doba jejího fungování ovlivněna věkem členů, labilitou programu a vnějšími zásahy;
- tato skupina není zcela homogenní, což se projevuje především v tom, že je pro ni charakteristické zmenšování síly od centra k okraji; spletnost vztahů uvnitř takové skupiny může v některých případech vyústit do vytvoření nesouhlasných až konkurenčních podskupin;
- obvykle je členství v partě tohoto typu dobrovolné, lze se však setkat i s příslušností k ní, která je vynucována specifickými formami nátlaku, jimiž mohou být zejména teror staršího vůdce, nátlak mínění party apod.; členství v této partě může být spjato s vymáháním závazků, jež vyplývají ze skutečného, volného či zdánlivého členství a poslušnosti;
- taková skupina je na jedné straně otevřena pro souputníky, na druhé straně je maximálně nedůvěřivá k oficiálním sociálním institucím;

²⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008.

²⁷ HRONCOVÁ, J. In HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, M., MATULAYOVÁ, T. *Sociální pedagogika a sociální práce*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2001.

²⁸ ŠTÍPEK, J. *Delikvence dětí a mládeže v ČSSR*. 1. vyd. Praha, Ústav školských informací, 1974.

- zpravidla je zájmově vyhraněna na jednání protichůdné ve vztahu ke společenským zájmům, potřebám a normám;
- pro tuto skupinu je příznačná hierarchická a centralistická kontrola a v jejím čele stojí starší a „vyškolenější“ delikvent;
- z pohledu geneze skupiny se jedná o náhradní skupinu, ve které mladý (potenciální) delikvent dochází naplnění (i když někdy jen zdánlivému) jeho potřeby aktivity, uznání a přátelství, které není schopen realizovat ve svém původním prostředí.

V souvislosti se skupinami vrstevníků je nutné poukázat i na nesprávné využívání volného času mladého jedince. Tento problém je aktuální především tehdy, když jsou rodiče dítěte v zaměstnání²⁹ a rodiče tak mají minimální možnost kontroly toho, jak jejich dítě využívá volný čas. Více se tento problém projevuje ve větších městech, kde mládež může využívat jisté anonymity, která zvyšuje jejich odvahu k páchání společensky nežádoucího jednání.

1.5.4 Vliv médií

V posledních letech jsme svědky velkého rozvoje médií – tisku, rozhlasu, televize a v posledních letech pak především Internetu. Médiím je přikládán ze strany laické veřejnosti i politiků mimořádný vliv na společnost. Ačkoliv vliv médií na jedince je neustálým předmětem diskusí, můžeme předpokládat, že média jsou s to ovlivňovat postoje, názory a chování jedinců, rozšiřovat vědomosti, napomáhat ve spotřebitelském i politickém chování, pozitivně ovlivňovat životní styl a tím i zdraví, ale současně i děsit, vyvolávat napětí či nabádat ke společensky nežádoucímu jednání.

Není cílem zde rozebírat do detailu působení médií na jedince. V centru pozornosti bude negativní působení na psychiku jedince. Jak uvádí J. Jiráček a B. Köpplová ve své práci *Média a společnost*, je v této souvislosti věnována pozornost některým typům obsahů, zejména pak mediálnímu násilí, otevřenému zobrazování sexuálních aktivit nebo zneklidňujících a odpuzujících obsahů.³⁰

²⁹ Tento problém je typický hlavně pro ženy. Podle studie *Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi* vydané Sociologickým ústavem Akademie věd ženy stráví pracovními činnostmi v některých případech i více než čtrnáct hodin denně. Dopad této skutečnosti je o to razantnější, pokud si uvědomíme skutečnost, že v převážně většině případů se dětem věnují toliko ženy. Pouze ve třetině případů se dětem věnují oba partneři. (Právo, 3. srpna 2006, str. 4).

³⁰ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007.

Mediální násilí. Možný negativní vliv mediálního násilí na psychiku jedince stojí v centru pozornosti od počátku rozvoje periodického tisku. O negativním vlivu násilí v médiích svědčí i některé případy, kdy se děti či mladí jedinci dopouštějí násilí po vzoru počítačových her či jiných podobných obsahů.³¹ Neurologové z Columbia University v tomto ohledu zjistili, že v důsledku sledování násilných scén se stává mozek náchylnějším k agresivnímu chování.³² U dětí přitom platí, že jsou pro ně násilné obsahy zveřejňované v médiích za těchto podmínek:³³

- násilník je prezentován coby přitažlivá osoba;
- násilí je prezentováno jako omluvitelné;
- násilí není žádným způsobem potrestáno;
- pro oběti má násilí minimální dopad;
- násilí je prezentováno tím způsobem, že divák jej vnímá jako realistické.

Otevřené zobrazování sexuálních aktivit. K takovému zobrazování dochází při prezentaci obsahů zaměřených na otevřené a názorné zobrazování sexuálních aktivit, které bývá označováno také jako pornografie. Otevřenému zobrazování sexuálních aktivit je připisován zvýšený výskyt těhotenství u nezletilých či zvýšený výskyt pohlavně přenosných chorob včetně AIDS. Podobně jako u mediálního násilí je pro negativní vliv podstatný kontext, do něhož jsou sexuálně otevřené scény zasazeny.

Otevřené zobrazování zneklidňujících a odpuzujících obsahů. Za zneklidňující a odpuzující obsah je možno označit především horory či některé z thrillerů. Tyto mají na dítě či mladého jedince účinek katarze, v krajních případech může v divákovi vyvolat účinek ztotožnění či znechucení. Výzkumy prováděné k této problematice uvádějí, že takové obsahy jsou pro diváky poměrně přitažlivé, avšak reakce na tento typ obsahů bývá většinou pouze dočasný a bez dlouhodobějších následků.³⁴

³¹ Viz např. článek *Američanka zavraždila sestru přesně podle počítačové hry*. 3. července 2008. Online. [citováno 10. dubna 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/144120-americkanka-zavrazdila-sestru-presne-podle-pocitacove-hry.html> a jiné.

³² *Sledování násilí ve filmech aktivuje v mozku agresivitu*. 7. prosince 2007. Online. [citováno 5. ledna 2009]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/clanek/128453-sledovani-nasili-ve-filmech-aktivuje-v-mozku-agresivitu.html>

³³ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007.

³⁴ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007.

2. Kurátor pro mládež a jeho role při řešení poruch chování a delikventního chování

2.1 Kurátor jako pracovník OSPOD

Kurátor pro mládež, který stojí v centru pozornosti této práce, je zaměstnancem Orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), proto je vhodné v nejnútnejší míře ozřejmit jeho činnost. Jak vyplývá z ustanovení § 1 odst. 1. zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“), sociálně-právní ochranou dětí (dále jen „sociálně-právní ochrana“) se rozumí především ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, a to včetně ochrany jeho jmění, a v neposlední řadě též působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny. OSPOD poskytuje sociálně právní ochranu nezletilým dětem v těchto případech z důvodů, že tyto skutečnosti přetrvávají delší dobu nebo jsou intenzivní natolik, že mohou nepříznivě ovlivňovat vývoj dítěte.

Naplňování výše uvedených úkolů je zajišťováno především OSPOD, kterými jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Kromě toho je sociálně-právní ochrana zajišťována i obcemi v samostatné působnosti, kraji v samostatné působnosti, komisemi pro sociálně-právní ochranu dětí a dalšími právníckými a fyzickými osobami, za předpokladu, že jsou pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany.³⁵

Na větších úřadech bývá OSPOD rozdělen na oddělení sociální prevence (dále jen „OSP“) a oddělení péče o dítě (dále jen „OPD“). Každé oddělení má sice specifickou činnost, navzájem ale spolupracují a jejich činnosti se pak velmi často prolínají. Na oddělení sociální prevence pracují kurátoři pro děti a mládež, na oddělení péče o dítě pak sociální pracovnice. Na menších úřadech však oddělení nebývají rozdělena, ale jsou pouze rozděleny funkce sociálních pracovníků a kurátorů.

³⁵ Viz ustanovení § 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

2.2 Pojem kurátor pro mládež

Pojem „kurátor pro mládež“ je v odborné literatuře zmiňován poměrně často, avšak tento pojem není téměř nikde vymezen, proto považuji za vhodné se k tomuto problému blíže vyjádřit. Přitom je možné vyjit z definice pojmu „kurátor“ a od ní přejít k vymezení samotného pojmu „kurátor pro mládež“.

Malá Československá encyklopedie k pojmu kurátor uvádí, že je to „... osoba, které je svěřena péče o něco, správce, opatrovník. V evangelických církvích laický představený výboru sboru“.³⁶ Jiná encyklopedická literatura k tomuto pojmu uvádí, že se jedná o obstaratele, opatrovníka či správce. Současně se zde dočítáme, že kuratorium pro výchovu mládeže je možno chápat jako aktivistické organizace, což lze vyložit tím způsobem, že aktivistické organizace převzaly záštitu a odpovědnost za edukaci mládeže.³⁷

Až v posledním desetiletí je možné se v naší odborné literatuře setkat s pojmem „kurátor pro mládež“. Zmínku o kurátorovi pro mládež nalézáme např. u Matouška a Kroftové v jejich práci *Mládež a delikvence*, kde se dočítáme, že „kurátoři pro mládež pracují na sociálních odborech obecních úřadů. Do jejich náplně patří pečovat o osoby mladší než 15 let, které se dopustily činu, jenž by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili přestupku a bylo u nich zahájeno trestní stíhání, a konečně o děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útesy z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).“³⁸

Další prací, v níž se objevuje pojem „kurátor pro mládež“ je práce O. Matouška a kolektivu *Sociální práce v praxi*, v níž je uveden přehled organizací a institucí zabývajících se prací s rizikovou mládeží. Zde je uvedeno, že základy soustavy státních orgánů, které mají v náplni práce pečovat o rizikovou mládež, byly položeny již před

³⁶ KVASIL, B. a kol. *Malá československá encyklopedie. Sv. 3, I-L*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986, s. 735.

³⁷ Kol. *Ilustrovaná encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1995, *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 4. K-L*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999

³⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 154.

rokem 1989, a k jejímu rozvoji dochází doposud. Činnost jednotlivých prvků této soustavy je zde blíže specifikována.³⁹

Pojem „kurátor pro mládež“ se objevil i v literatuře právnického zaměření. V komentovaném znění zákona o sociálně právní ochraně dětí z roku 2002 je uvedeno, že kurátor pro mládež je zaměstnancem okresního úřadu, který realizuje především úkoly uvedené v ustanovení § 31 až § 34 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V komentáři k ustanovení § 32 tohoto zákona je dále uvedeno, že kurátoři pro mládež by měli osobně působit na děti, které mají nějakou poruchu chování, k čemuž mají volit vhodné a účinné prostředky. Situace dítěte s poruchami chování má být přitom řešena právě v tom místě, kde se toto dítě právě zdržuje.⁴⁰ Předmětný pojem se objevuje i v komentovaném znění zákona o soudnictví ve věcech mládeže P. Šámala a kolektivu. Zde nalézáme zmínku o tom, že kurátoři pro mládež jsou pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany úřadů obcí s rozšířenou působností. Smyslem jejich práce je ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu v průběhu trestního řízení a působení k obnově narušených funkcí rodiny.⁴¹

Vedle toho se pojem „kurátor pro mládež“ vyskytoval od sedmdesátých let minulého století i ve znění řady zákonů, z nichž je možné uvést např. zákon o výkonu trestu či zákon o výkonu vazby. V průběhu legislativních změn však byl později nahrazen pojmem orgán sociálně-právní ochrany, který je užíván dodnes.

2.3 Právní předpisy, jimiž se řídí činnost kurátora pro mládež

Činnost kurátora pro mládež se řídí celou řadou právních předpisů. Vedle již zmíněného zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vychází činnost pracovníků OSPOD zejména z následujících právních norem:

- zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů – společně s Ústavou České republiky vytváří základní právní

³⁹ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005.

⁴⁰ NOVOTNÁ, V., BRABENEC, F. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí: komentář*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002

⁴¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004.

rámec pro realizaci činnosti kurátora pro mládež, přičemž tato jeho činnost směřuje k realizaci základních práv a svobod u jeho klienta;

- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů – zejména vymezuje skutkové podstaty trestných činů;
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů – vymezuje obecné zásady trestního řízení;
- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů – zde jsou zakotveny veškeré činnosti, které se týkají dětí, přičemž stěžejní ustanovení pro činnost kurátora pro mládež jsou obsažena ve druhé hlavě druhé části tohoto zákona (§ 41 až § 50); další relevantní ustanovení tohoto zákona se týkají vztahů mezi rodiči a dětmi;
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů – tento zákon musí kurátor pro mládež znát z toho důvodu, neboť se jím musí řídit při podávání návrhů a podnětů k soudu (hodně jsou využíváno zejména ustanovení § 76 a §76a tohoto zákona).
- zákon ČNR č. 200/ 1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů – v rámci řízení o přestupcích se uplatňuje specifické ustanovení pro řízení, kterého účastníky jsou mladiství;
- zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů – zde jsou, stejně jako v předchozím uvedeném zákoně uvedena ustanovení zaměřená na sociálně-právní ochranu;
- zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů – tento by měli znát všichni úředníci státní správy;
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) – řeší trestní odpovědnost mladistvých, přičemž se jedná o speciální normu ve vztahu k trestnímu zákonu a k trestnímu řádu;
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů – tímto právním předpisem se kurátor pro mládež řídí při vydávání rozhodnutí o výchovném opatření podle zákona o rodině;

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) – jeho znalost je pro kurátora pro mládež důležitá z toho důvodu, neboť jeho klienti v převážné většině případů ještě navštěvují některý z druhů škol;
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů – ústavní výchova je jedním z výchovných opatření, která uvádí zákon o rodině; k řádnému plnění svých povinností při sociálně-právní ochraně musí kurátor pro mládež tento zákon znát, stejně jako níže uvedenou prováděcí vyhlášku;
- Vyhláška Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy č. 438/2006, kterou se stanoví podrobnosti o výkonu ústavní a ochranné výchovy;
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Jak již bylo naznačeno v předchozí části práce, žádný ze stávajících výše uvedených právních předpisů výslovně neuvádí pojem „kurátor pro mládež“, nýbrž pojem „orgán sociálně právní ochrany“. Vedle zmiňovaných právních norem je však přinejmenším vhodné, aby se kurátor pro mládež orientoval i v dalších zákonech a právních předpisech, neboť tato orientace je při poskytování sociálních služeb svým klientům velkým přínosem a výrazně může přispět k naplnění cíle jeho činnosti.

2.4 Činnost kurátora pro mládež⁴²

Kurátor pro mládež pracuje s nezletilými jedinci ve věku do patnácti let, kteří se dopustili činu jinak trestného, dále s mladistvými (osoby ve věku od patnácti do osmnácti let), kteří se dopustili provinění, a bylo proti nim zahájeno trestní stíhání nebo s těmi, kteří se dopustili přestupku, a konečně s dětmi a mladistvými, kteří mají opakované poruchy chování, obecně nazývané výchovnými problémy (agresivita, záškoláctví, útěky z domova, závislosti – ať už se jedná o gamblerství, alkoholismus či toxikomanii, apod.).

Při své činnosti kurátor obecně vede spisovou dokumentaci o nezletilých dětech, jak ji ukládá zákon a zároveň vede rejstříky nezletilých, jež se dopustily činu jinak trestného, rejstříky mladistvých, kteří se dopustili provinění či přestupku, mladistvých, jež jsou ve výkonu vazby nebo ve VTOS, dále rejstříky dětí s opakovanými poruchami v chování, rejstřík stanovených dohledů nad výchovou nezletilých a rejstřík dětí, jimž byla nařízena soudem ústavní či ochranná výchova a jsou v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Dále plní úkoly, které je možno zařadit do oblasti výchovné, do oblasti trestních věcí a do oblasti prevence.

V oblasti výchovné se může jednat o následující úkoly:

- poskytuje odborné sociálně právní a výchovné poradenství dětem i rodičům při řešení rodinných, sociálních a osobních problémů a také při řešení krizových situací; rovněž tak zprostředkovává pomoc odborných poradenských pracovišť – pedagogicko-psychologických poraden, středisek výchovné péče, center pro děti a mládež zabývajících se volnočasovými aktivitami, center pro odvykání závislostí, zdravotnických pracovišť jako jsou psychiatrické ambulance atd.;
- kurátor pro mládež je v osobním styku s dítětem, jeho rodiči nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu a působí na děti takovými prostředky, aby byly účinné dle druhu poruchy chování, a řeší problémy dítěte, v prostředí, kde se zpravidla zdržuje;
- podává soudu návrhy na vydání předběžného opatření (především v případně krizové intervence) a dle potřeby se pak účastní vydání rozhodnutí

⁴² Tato část práce je zpracována za využití shora uvedených právních norem.

o povinnosti předat dítě do péče jiné osoby a případně i výkonu tohoto rozhodnutí;

- podává i návrhy na zahájení řízení o výchovné opatření a to převážně z důvodů závažných poruch v chování nezletilého, účastní se řízení o výchovné opatření; rozhodne-li soud o opatření, kontroluje dodržování těchto opatření a podává zprávu soudu.
- podává podněty k soudu, a jako opatrovník zastupuje nezletilé s poruchami chování v řízení o ústavní výchově a sleduje dodržování práv dítěte, tím, že ho navštěvuje v zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy jednou za tři měsíce, dítěte s předběžným opatřením jednou za měsíc; zjistí-li porušení povinností vyplývajících ze zákona o sociálně právní ochraně či zákona o výkonu ústavní výchovy nebo dalších předpisů, je povinen tuto skutečnost neprodleně oznámit zřizovateli ústavního zařízení a soudu, který ústavní nebo ochrannou výchovu nařídil;
- působí pak na rodinu při zlepšování podmínek výchovného prostředí obtížně vychovatelných nezletilých a mladistvých, u kterých je vykonávána ústavní nebo ochranná výchova s cílem umožnit jejich návrat do rodiny a nezletilým pomáhá před propuštěním z ústavní nebo ochranné výchovy, aby se co nejvhodněji začlenili do společnosti;
- předkládá podněty soudu zrušení ústavní výchovy, na upuštění od výkonu ochranné výchovy, k přeměně ústavní na ochrannou výchovu a naopak, a k propuštění z ochranné výchovy nebo podmíněné umístění mimo výchovné zařízení;
- ve spolupráci se školským zařízením pro výkon ústavní a ochranné výchovy po prošetření podmínek povoluje krátkodobý pobyt mimo ústavní zařízení, případně se vyjadřuje k dlouhodobému podmíněnému propuštění dítěte mimo ústavní zařízení, pokud jej navrhne ředitel zařízení;
- vykonává návštěvy dětí ve středících výchovné péče, a to minimálně jedenkrát v průběhu pobytu;
- připravuje podklady pro jednání komise pro sociálně právní ochranu dětí k řízení o výchovných opatřeních nebo k vedení výchovného pohovoru;
- účastní se výchovných komisí ve školách.

V oblasti trestních věcí může kurátor pro mládež vykonávat následující činnosti ve prospěch dítěte:

- účastní se úkonů v trestním řízení, a sice jak v přípravném řízení (výslech, konfrontace, seznámení se s výsledky vyšetřování), tak se zúčastňuje i hlavního líčení a veřejného zasedání v trestních věcech proti mladistvým, kde může využívat svá práva daná zákonem, a to včetně opravných prostředků;
- na základě vyžádání orgánů činných v trestním řízení vypracovává a podává kvalifikované zprávy o nezletilých a mladistvých, které se dopustily činu jinak trestného či provinění; k tomuto využívá metod sociální práce, jimiž jsou především šetření poměrů v rodině, jiném prostředí, individuální pohovor s dítětem a rodiči, zprávy ze škol o chování a klasifikačním hodnocení dětí, informace obecních úřadů se zaměřením na chování dotyčného na veřejnosti, zdravotnických a poradenských zařízení, zaměstnavatele atd.;
- na základě dožádání jiného místně příslušného úřadu zajišťuje zastupování v přípravném řízení v řízení před soudem nebo přestupkovou komisí;
- ve věcech trestních proti mladistvým je kurátor vázán zvláště důležitou povinností zakotvenou v ustanovení § 53 zákon o soudnictví ve věcech mládeže, a to povinností zachovávat mlčenlivost a nezveřejňovat jakýmkoliv způsobem jakékoliv informace jako jméno, příjmení nebo jiné skutečnosti, jež by mohly mladistvého jakkoliv identifikovat;
- účastní se přestupkového řízení vedeného proti mladistvým v souladu se zákonem o přestupcích a využívá svých procesních práv;
- navštěvuje mladistvého, který se nachází ve věznici pro výkon vazby či pro výkon trestu odnětí svobody jednou za tři měsíce a před propuštěním z výkonu mu pomáhá k co nejvhodnější resocializaci;
- v rámci trestních řízení spolupracuje s Probační a mediační službou při výkonu uložených trestních opatření a výchovných povinností jako jsou probační programy nebo alternativní tresty.

V oblasti prevence plní kurátor pro mládež zejména níže uvedené úkoly:

- analyzuje situaci v oblasti sociálně patologických jevů u mládeže, navrhuje a podílí se na organizování a realizaci preventivních opatření;

- podílí se na organizaci a účastní se výchovně rekreačních pobytů a jiných akcí pro děti z rodin, které řádně neplní své funkce a pro děti obtížně vychovatelné;
- působí proti opakovaným poruchám chování a jednání dětí;
- upozorňuje na školské úřady na potřebu napomáhat dětem, které ukončili školní docházku, spolupracuje s úřady práce při zprostředkování vhodného zaměstnání, usměrňuje péči o tyto děti podle programů péče o problémové skupiny dětí, pomáhá dětem překonávat problémy;
- ve spolupráci s Policií České republiky, obecními (městskými) policiemi a dalšími institucemi se účastní výjezdových akcí do restauračních zařízení a diskoték za účelem kontroly nezletilých a mladistvých při požívání alkoholu, preventivně působí již na místě a u dětí, jimž je zde naměřena hladina alkoholu v krvi potom působí při výchovném pohovoru tak, aby nedocházelo k recidivujícímu chování;
- připravuje a vede přednášky pro žáky základních škol o činnosti kurátora, trestní odpovědnosti nezletilých a mladistvých, a případných výchovných opatřeních z důvodu prevence před sociálně patologickým jednáním s kasuistikami a diskusí.

2.5 Metody práce kurátora pro mládež

Pojem „metoda“ bývá v obecné rovině vymezován jako cesta k cíli. Podobně můžeme i pojem „metoda činnosti kurátora pro mládež“ vymezit jako konkrétní postup, jímž kurátor pro mládež realizuje příslušný výchovný záměr ve vztahu ke svému klientovi. V rámci své činnosti může kurátor pro mládež využívat jak klasických pedagogických metod, tak i specifických metod sociální práce. Mezi klasické pedagogické metody náleží např. rozhovor, vysvětlování, přesvědčování, metoda souhlasu a nesouhlasu, příkladu, odměny a trestu, cvičení aj. Ke specifickým metodám sociální práce je možné zařadit metodu organizování (pedagogizace) prostředí, práci se skupinou, metoda situační, metoda inscenační, metoda režimová, metoda animace a v neposlední řadě též metoda mediace.⁴³

⁴³ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008.

Metoda organizování (pedagogizace) prostředí. Podstatou této metody je cílevědomé a záměrné využívání okolního prostředí klienta sociálního kurátora ke splnění cíle výchovného působení na něj. Nejde tak jen pouze o využívání stávajícího prostředí, nýbrž i o důmyslné zásahy do něj, aby lépe vyhovovalo záměrům kurátora pro mládež. Tyto zásahy se mohou dít ve sféře věcně-prostorové (např. estetizace prostředí, v němž klient žije) nebo osobnostně-vztahové (může se jednat o zásahy do složení či velikosti skupin lidí, v nichž se klient pohybuje).

Práce se skupinou. Podstata práce se skupinou vychází z premisy, že skupina je schopna prostřednictvím skupinového mínění ovlivnit jedince. K tomu je nutné využívat tzv. názorové vůdce, kteří usnadňují prosazování cílů prostřednictvím své přirozené autority. Práce se skupinou je poměrně účinnou metodou práce, avšak její účinnost do značné míry závisí na tom, jak kurátor pro mládež zná vztahy uvnitř ní. K tomu je možné využít např. sociometrie. Skupinová práce musí být realizována současně za respektování individuálního přístupu, který má při práci s klienty zásadní význam.⁴⁴

Metoda situační. Při metodě situační kurátor pro mládež vychází ze situace, v níž se jeho klient ocitl či by mohl ocitnout. Přitom zná její žádoucí řešení a klient má za úkol se na základě otázek a uvažování nad nimi tomuto řešení dobrat.⁴⁵ Důležitá z tohoto pohledu je analýza takové situace z pohledu cílů působení na klienta. Jedině tak může dojít k volbě vhodné situace. Efektivnost aplikování této metody je velmi závislá na tom, nakolik klient při řešení dané situace spolupracuje či nikoliv. Lepších výsledků je přitom dosahováno tam, kde klient spolupracuje, než tam, kde se klient účastní formou „nespolupráce“.⁴⁶

Metoda inscenační. Tato metoda je rovněž založena na cílevědomém ovlivňování určité situace, avšak v tomto případě se nejedná o situaci běžnou životní, nýbrž o modelovou situaci, jíž rozumíme uměle navozenou, zinscenovanou (odtud i její název) situaci. „Inscenační metoda vychází ze simulované problémové situace, která napodobuje podstatné okolnosti reálné činnosti v prostředí učebny a vyžaduje řešení,

⁴⁴ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí.* 1. vyd. Praha: Themis, 2004.

⁴⁵ HYBNER, M. Aktivizující (netradiční) formy a metody školní práce. 26. listopadu 2007. Online. [citováno 5. února 2009]. Dostupné z:

<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/Ar.asp?ARI=104467&CAI=2125>

⁴⁶ ŘEZNIČEK, M. Řešení výchovných situací v převýchovném procesu. *Éthum*, 1999, č. 2.

keré je do značné míry použitelné v praxi. Do rozhodování a jednání v inscenaci je vtahována celá osobnost posluchače - její racionální i emocionální stránka. Prostřednictvím inscenace účastníci poznávají své vlastní jednání a reakce ostatních lidí, své i cizí postoje, potřeby a snahy. U inscenační metody nejde jen o to, aby se daná situace vyřešila, ale také o to, aby se našlo, co nejlepší řešení. Na účastnících se požaduje, aby se snažili o splnění těchto požadavků:

- mají se co nejvíce vžít do vybrané nebo přidělené role a jednat v jejím duchu
- mají se chovat jako by šlo o reálnou situaci, překlenout její simulovaný ráz
- mají ostatní účastníky pojímat v jejich rolích a spolu s nimi rozvíjet danou výchozí situaci.⁴⁷

Metoda režimová. Již dříve byl zdůrazněn význam režimu na utvářející se psychiku jedince. Právě této skutečnosti využívá režimová metoda, jejímž smyslem je u klienta aplikovat určité hygienické, pedagogické a společenské principy. Hygienické principy není jistě nutné blíže rozebírat. Pedagogické principy jsou ztělesňovány požadavky na přiměřenost a individuálnost působení, pozitivnosti působení, zajištění života bez strachu a úzkostí či na střídání činností. Společenské principy jsou vyjádřeny v požadavcích na všeobecnou závaznost stanoveného režimu, nutnost dodržování příslušných norem a posilování přesvědčení klienta o správnosti zvoleného režimu.⁴⁸

Metoda animace. Tato metoda je vhodná především k ovlivňování volného času. Jedná se o „... nedirektivní postup povzbuzování, o hledání vlastní cesty řešení situací, přičemž se účastníkům předkládá množství přiměřených, zajímavých možností seberealizace. Důraz se klade na dobrovolnost a možnosti volby a vytváří se prostor pro iniciativu vychovávaných. Při této metodě je důležité, aby animátor zvažil možnosti účastníků.“⁴⁹

Metoda mediace. Podstatou metody mediace je řešení sporů mezi dvěma stranami skrze prostředníka, jehož snahou je přispět podle možnosti ke smírnému a obvykle i kompromisnímu řešení otázek, které jsou předmětem sporu. Role mediátora

⁴⁷ FIALA, B., SLÁDKOVÁ, Z. Zkušenosti s použitím inscenačních metod (hraní rolí) při tréninku obchodních dovedností. Datum publikace neuvedeno. Online. [citováno 9. dubna 2009]. Dostupné z: <http://209.85.129.132/search?q=cache:liyudfAeLgIJ:www.e-univerzita.cz/old/clanky/pers11-2000.doc+inscena%C4%8Dn%C3%AD+metoda&cd=4&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

⁴⁸ VANĚK, J. *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972.

⁴⁹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 181 a 182.

(osoby, která stojí mezi účastníky konfliktu) není právě snadná. K požadavkům na ni patří nezaujatost, nepředpojatost k účastníkům konfliktu, neutrálnost, nezávislost a poskytování stejného prostoru při řešení konfliktní situace oběma stranám.⁵⁰

⁵⁰ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008

Praktická část

3. Metodologie

Pro moji bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní formu výzkumu, neboť umožňuje zkoumat jednotlivé případy do hloubky.

„Termínem kvalitativního výzkumu rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledku se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů. Některé údaje mohou být kvantifikovány, ...ale analýza samotná je kvalitativní.⁵¹

Creswell in. Hendl, uvádí tuto definici: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁵²

Na začátku si výzkumník určí výzkumné téma a základní výzkumné otázky, ale v průběhu výzkumu je může měnit i doplňovat. Někdy během průběhu nevznikají jen otázky, ale i hypotézy a návrhy jak modifikovat celý výzkumný plán. Analýza a sběr dat probíhá současně, přičemž výzkumník vždy když sebere data, udělá jejich analýzu, rozhodne se, která data potřebuje, a podle toho zvolí, co bude sbírat dál.⁵³

„Kvalitativní výzkum jde na rozdíl od kvantitativního do hloubky zkoumaných jevů (fenoménů), které se ale zároveň snaží začlenit do širšího kontextu. Další specifičností kvalitativního výzkumu je, že v jeho průběhu nezaujímá výzkumník tak velkou distanci od zkoumaných subjektů. Naopak, je s těmito subjekty v bližší, spíše neformální interakci.“⁵⁴

⁵¹ Strauss, A. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999

⁵² Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005, str. 50

⁵³ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005

⁵⁴ Maňák, J. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004

3.1 Výzkumný cíl, plán výzkumu

Cílem výzkumu, který byl proveden v souvislosti se zpracováním této práce, bylo zjistit, jak může kurátor pro mládež svojí činností pomoci klientovi. **Zda kurátor svojí intervencí může úspěšně ovlivnit resocializaci rizikové mládeže nacházející se v problémových životních situacích.**

Nejprve se budu věnovat metodice výzkumu a posléze budou uvedeny kasuistiky vybraných klientů kurátora pro mládež a rozhovory s nimi. Na základě studia spisové dokumentace, kasuistik a rozhovorů za použití zakotvené teorie budu analyzovat data pomocí otevřeného kódování.

3.2 Technika sběru dat, výzkumný soubor

Ve svém výzkumu jsem využila těchto technik kvalitativního výzkumu: rozhovor, pozorování a analýza dat obsažených v dokumentaci. Při vytváření níže uvedených kasuistik bylo využito všech těchto tří technik, aby bylo kombinací těchto metod zabezpečena co nejvyšší míra objektivnosti zkoumání.

Data byla sbírána u pěti klientů kurátora pro mládež. Tito klienti byli vybíráni prostřednictvím záměrného výběru, do kterého byly zařazeny pouze aktivní spisy. Tito klienti jsou klienty mými, popřípadě klienty mých kolegů. Při výběru klientů, kteří byli zařazeni do tohoto výzkumu, jsem sledovala hlavně to, aby spolupráce mezi nimi a kurátorem pro mládež probíhala dlouhodobě, minimálně rok. Toto kritérium bylo zvoleno z toho důvodu, aby bylo možno hodnotit efektivnost působení kurátora pro mládež. Dalším výběrovým kritériem byl věk klienta, spodní hranici jsem stanovila 10 let. S těmito klienty je již možno pracovat samostatně.

Výzkumné šetření bylo realizováno na OSPOD Městského úřadu. Zde jsem vybírala klienty dle shora zmíněných kritérií, s nimiž v rámci svého povolání pracuji. Pozorování, rozhovory a analýza dokumentace byly prováděny průběžně na schůzkách s klienty, v rámci šetření v rodinách, ústavech, škole, střediscích výchovné péče, soudu atd.

Rozhovory které uvádím ve své práci, byly provedeny po intervenci kurátora, aby bylo možno zhodnotit přijatá opatření a vzájemnou spolupráci. U rozhovorů prováděných v rámci šetření byla přítomni kurátorka, která rozhovor s klientem vedla, klient, který s rozhovorem a jeho uveřejněním v mé práci souhlasil a jako nestranný svědek vždy jeden z kolegů z OSPOD, aby byla splněna zákonná povinnost. Jména klientů a použité zeměpisné názvy byly změněny. Rozhovory byly individuálně uzpůsobeny osobnosti klienta a jeho rozumové vyspělosti. Znění rozhovoru zůstalo zachováno aby nebyla zkreslena objektivnost výpovědi klientů, protože se jedná o specifickou skupinu mladých lidí, kteří používají slangové a jiné výrazy určující subkulturu. Délka rozhovoru s každým z klientů činila přibližně půl hodiny. Aby byla maximálně zaručena objektivnost zachycených dat, byl průběh rozhovoru zaznamenáván na digitální diktafon. Tyto nahrávky byly po zpracování výsledků šetření vymazány, poněvadž to byla podmínka souhlasu klientů k jejich pořízení. Současně s rozhovory probíhalo i pozorování klientů a studium jejich dostupné dokumentace probíhalo průběžně v rámci celé spolupráce.

3.3 Kasuistiky informantů

3.3.1 Jan

Aktér: Jan, věk na počátku spolupráce 12 let, žák 6. třídy ZŠ, bydlí v malé vesnici, nyní 13 let

Matka: Jana, 38 let, invalidní důchodkyně, občasná brigády

Otec: Josef, 40 let, OSVČ

Anamnéza. Jan se narodil za manželství rodičů, jako jediné dítě, nyní už rok žije pouze s matkou v pronajatém RD 3+1 v malé vesnici. Matka je v plném invalidním důchodu, občas se jí podaří sehnat v blízké továrně brigádu na noční směnu. Co se týká finančního zabezpečení, pobírá z České správy sociálního zabezpečení důchod ve výši zhruba 7.500,- Kč, a asi 700,- Kč dávky státní sociální podpory. Rodiče nejsou rozvedeni, ale přes rok nežijí ve společné domácnosti. Otec si našel novou přítelkyni a odstěhoval se od rodiny asi 200 km daleko. S Janem se od té doby viděl jen 2x, navštívil ho doma, ale asi jen na hodinu. Otec pracuje jako OSVČ v oboru instalatér, jeho čistý měsíční příjem je asi 22.000,- Kč. Nepravidelně posílá výživné 2000,- Kč, avšak pro objektivnost je možné doplnit, že posílá Janovi občas po svých rodičích dárky, které

mají nahradit jeho výchovné působení. Dosud nemají rodiče upraveno výživné soudně, a ani soud o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů pro dobu před i po rozvodu zatím neproběhl.

Vstup kurátora a charakteristika problému Jan je 12-tiletý chlapec, sportovně založený - hraje fotbal za sportovní klub vesnice, v níž bydlí. Je žákem 6. třídy ZŠ, do 5. třídy ZŠ měl velmi dobrý prospěch, výsledky hodnocení byly výborné, jedničky a dvojky, z chování byl vždy hodnocen stupněm velmi dobrým, domácí příprava na vyučování důsledná bez poznámek, bez závažných problémů v chování, občas nemohl udržet pozornost delší dobu, a také potřeboval dlouhodobější a důslednou přípravu do školy. Jan dosud nebyl v evidenci kurátorky, protože se však začaly objevovat malé problémy ve škole, a to především poruchy chování - vyrušování ve vyučování, špatná pracovní morálka, neplnění úkolů, podprůměrný prospěch, nerespektování vyučujících. Škola upozornila kurátorku, aby začala s rodinou pracovat. Učitelé ve škole sice začali pozorovat změny v chování, podle třídní učitelky se Jan během posledního půl roku jeví jako velmi problémový žák. Není schopen respektovat zásady slušného chování, ve vyučování neustále vyrušuje a vykřikuje, čímž rozptyluje pozornost ostatních žáků ve třídě, a snižuje tím pracovitost a výkony ostatních. Jeho pracovní morálka je velmi špatná, zapomíná vypracovávat domácí úkoly, nenosí pomůcky ani učebnice, používá jeden sešit do více předmětů najednou. Prospěchově se Jan velmi zhoršil, je hodnocen na 3 dostatečné z M, ČJ, F.

Škola ovšem matku vůbec na zhoršující se prospěch a nevhodné chování syna ve škole neupozornila, a ona sama si ničeho nevšimla, neboť měla sama problémy finanční, ale také proto, že byla najednou na vše sama, a především, měla psychické problémy, neboť manžela měla stále ráda a nemohla si zvyknout na to, že je opustil. Také proto Janovi věnovala méně času než dřív. Jan také přestal chodit do fotbalového klubu za který hrál a jen tak se s kamarády poflakoval po ulicích.

Při prvním sezení u kurátorky vyplynulo, že otec se od nich odstěhoval ze dne na den poté, co se seznámil se svojí o 12 let starší přítelkyní. Otec ani matka to Janovi neřekli, ale nechávali ho v tom, že otec je pracovně dlouhodobě v cizině. Až když se otec definitivně rozhodl, že se již k rodině nevrátí, matka Janovi řekla pravdu. Ten začal matce vyčítat, že otec odchod otce byla pouze vina matky. Jan byl smutný, neboť byl na

otce velmi fixovaný. Chtěl se s ním často vídat, ale otec neměl v tu dobu na syna čas. Asi po půl roce poznal Jan otcovu přítelkyni, ale ta mu nebyla sympatická a Jan chtěl bývat s otcem sám. Otec však synovi stanovil, že k němu bude jezdit na víkend pouze tehdy, pokud přijme i jeho novou přítelkyni. Pokud ne, nebude s ním otec mluvit a vídat se budou pouze sporadicky. Od té doby nastalo zhoršení prospěchu ve škole, Jan se odmítal připravovat do školy, nenosil úkoly, pomůcky, domů nosil poznámky a matce se vymlouval na různé nemoci, aby nemusel chodit do školy, ani na tréninky ve fotbale. Chtěl schválně propadnout, aby se dostal do zvláštní školy a nemusel se učit. Také spolužáci se mu ve škole smáli, když se ve třídě roznesla informace, že Janův otec se odstěhoval k nové přítelkyni. Jan také u kurátorky vyprávěl, jak ho sice učení baví, ale moc mu to nejde, a i když se doma učí, tak ve škole pak nic neví.

Přijatá opatření. Kurátorka Janovi a jeho matce po získání komplexních informací doporučila pro řešení momentální situace pedagogicko-psychologické vyšetření v PPP (PPP = pedagogicko-psychologická poradna), a to z důvodu obtížnosti učení, hyperaktivity, a dalších možných potíží. Při vyšetření v PPP zjistili hyperaktivitu /ADHD/ a LMD, dysgrafii, dysortografii, lehkou dyslexii, poruchy pozornosti, ovlivňující bezprostřední zapamatování, a také to, že má Jan problémy s vizuomotorickou koordinací. Je však snaživý a bez negativismu, velmi reaguje na ocenění. V pozadí poruchy chování také může být kromě hyperaktivních projevů také chybějící mužská role, kterou Jan kompenzuje vyhledáváním starších kamarádů, kteří ho mohou negativně ovlivňovat. Matku v poradně seznámili se závěry vyšetření a doporučili jí vhodné výchovné metody. Také učitelům ve škole z poradny doporučili, aby k jejich závěrům z vyšetření přihlíželi při hodnocení a Janovi zpracovali individuální učební plán, který bude méně náročný. Matka se tedy obrátila na školu, přinesla jim doporučení z PPP, požádala je o individuální přístup, ale škola nechtěla tyto závěry respektovat a neustále trvala na tom, že Jan je nezvladatelný, a ať ho matka přeřadí do Mateřské a Základní školy, která je zaměřena na děti s různými poruchami.

Matka tedy požádala znovu kurátorku o pomoc. Ta pomohla Janovi a matce objednat psychoterapeutické sezení u klinického psychologa, to proto, aby si s Janem někdo nezávislý mohl promluvit o rodinné situaci a poradil jemu i matce, jak se s ní vyrovnat. Matka i Jan souhlasili, jelikož však neměli dobré zkušenosti s psychologem, kterého navštěvovali před několika lety, kurátorka jim doporučila jiné dětské

psychology a po domluvě s matkou hned objednala termín u psychologa, kterého si vybrali. Všichni se domluvili se na tom, že se po konzultaci u psychologa znovu setkají a kurátorka mezitím dohodne schůzku na půdě školy, aby pomohla matce přesvědčit pedagogy k individuálnímu přístupu k Janovi. Matka se s Janem následně zúčastnila psychoterapeutického pohovoru.

Psycholog vidí Janovy problémy jednak v ADHD na bázi LMD, dysortografie a dyslexie, a také v tom, že má nízké sebehodnocení a s neúspěchy by se mohly potíže a negativní projevy v chování zhoršovat. Jeho neklid ale nelze zaměňovat s poruchami chování. Poradil matce, že je třeba Jana chválit a vyzdvihovat u něj pozitivní stránky. Také se na terapii dotkli rodinné situace, která Jana trápí a v rámci zakázky se dohodli na tom, že se dále budou rodinnou situací zabývat. I on ve své zprávě z vyšetření požádal školu o zohlednění chlapcových potíží-úlevu z diktátů, a individuální přístup k dítěti.

Asi po měsíci se všichni opět u kurátorky setkali. Matka přinesla výsledky vyšetření a společně navštívily ředitelku školy, třídní učitelku a výchovného poradce. Nejprve pedagogové trvali na tom, aby Jan změnil školu, ale po rozkrytí celkové situace Jana, a to včetně rodinného prostředí, které ve škole dosud neměli možnost poznat, a poté, co matka uvedla, že Jan je fixovaný na spolužáky a bylo by pro něj obtížné měnit prostředí, proto matka nechce syna přerazovat do jiné školy, je kurátorka požádala o pomoc. Domnívá se, že s odbornou pomocí a snahou školy, může Jan i nadále pokračovat na jejich škole. Domluvili si tedy pravidla, a ve škole přislíbili, že vyučující budou u Jana zohledňovat jeho individuální potřeby. Matka se školou velmi dobře spolupracuje, často do školy telefonuje, kontroluje docházku syna a je v úzkém kontaktu s třídní učitelkou, aby měla přehled o úkolech, které má Jan do školy plnit. Poějakou dobu docházku do školy kontrolovala kurátorka, protože matka však ukázala, že toho je již schopná sama, tyto kompetence přebrala.

Výsledek činnosti kurátora. Jan s matkou ještě několikrát v průběhu roku navštívili kurátorku pro kontrolu školních výsledků, které se velmi výrazně zlepšily, docházka do školy je od té doby pravidelná, vztahy se spolužáky se také zlepšily, poznámky v žákovské knížce už se neobjevují. Také hovořili o tom, zda mají oni vůči škole v současné době nějaké výhrady, na což oba souhlasně uvedli, že ne. Jelikož se

situace stabilizovala, není třeba v současné době Jana již sledovat, matce byla nabídnuta spolupráce v případě, že by se nějaké negativní chování opět projevilo.

Rozhovor:

Jak se ti daří ve škole? Jsi rád že jsi zůstal ve své třídě?

Jo, dobrý, jsem rád že jsem mezi klukama, známky jsou už lepší. Hlavně jsem nemusel nic měnit.

Věnují se ti ve škole teď více individuálně, vyhovuje ti to?

Asi jo, je to pro mě lepší, protože se toho tolik nemusím učit, tak mi to líp leze do hlavy.

Proč se toho učíš teď méně?

Dostal jsem z poradny papír aby mě učitelé nedávali tolik úloh a měli se mnou trpělivost protože mi to tak rychle nejde.

Jsi rád že jsi šel do poradny a lépe zvládáš školní povinnosti?

V tý poradně mě taky pomohli s tím jak se mám učit a abych věděl co se mám učit víc, takže myslím že to bylo dobrý že sem tam šel.

Učíš se sám nebo s mamkou?

Dřív jsem se učil sám, ale v poradně řekli i mamce že se má se mou učit, že to sám nezvládám.

Takže se ti mamka teď víc věnuje?

Jo, byli jsme i u toho druhýho psychologa, tak jsme mluvili i o tatkově, proč odešel a tak.

Takže ti ten psycholog pomohl?

Jo bylo to fajn, ten pán byl takovej klidnej a poslouchal mě, měl jsem pocit že mu to můžu všechno říct. Už jsem to asi pochopil, není to mamčina vina že tatka odešel, tak už se na mamku nezlobil, víc si s ní teď povídám, je to fajn.

Jak si se cítil když jsi šel ke mně poprvé s mamkou? Věděl jsi proč jsem si vás pozvala?

Bál jsem se, protože mi ve škole řekli že půjdu na sociálku a že tam se mnou zatočí, abych ve škole nevyrušoval a víc se učil.

A změnil se tvůj pohled po první návštěvě?

Jo vy ste ně mě na rozdíl od učitelů nekřičela. Překvapilo mě že jsem k tomu mohl něco říct, učitelé většinou nechtějí nic slyšet, všechno nám nalajnujou.

Měl jsi pocit že jdeš do poradny kam jsem tě poslala za trest?

Nejdřív jsem nevěděl co tam budu dělat, ale pak jste mi to víc vysvětlila a bylo mi to spíš jedno, říkal jsem si když to všichni chtěou, ale tam jsem dělal takové zajímavé barevné testy, bylo to docela sranda, bavilo mě to, pak už mě to nevadilo. A v té druhé to bylo docela taky dobrý. Ten pán mě připomínal trochu tatku, rád jsem si s ním povídal, bylo to fajn. Byl to jedinej chlap s kterým se dalo.

Jaká je teď tvoje docházka do školy?

Ale jo, chodím každém den, vím, že byste to zjistila. Říkal pan Kopecký, že jste každý den volala. A mamka dala třídní svůj telefon, aby jí zavolala kdybych nepřišel.

Jak tě přijali zpět do fotbalového klubu?

Byli rádi, že jsem se vrátil Jsem dobrej, dal jsem na zápase 3 góly. Těším se na příští neděli, to hrajeme se staršíma, doufám, že je skolíme.

Myslíš že naše setkávání ti nějak pomohlo?

Jo asi jo, přesvědčila jste mě o to fotbale, to jsem rád. A taky jsem konečně mohl někde říct svůj názor a mamka mě teď taky bere jinak, je víc v pohodě. Asi protože je to teď ve škole lepší a taky, že mluvila s váma a s tím psychologem, tak jí to asi pomohlo, přestala doma i brečet.

A kdybys měl teď nějaký problém, víš, kam by ses mohl obrátit?

Jo, už se vás nebojím a asi byste mi zas pomohla.

Máš teď ještě nějaký problém se kterým ti můžu pomoci?

Teď už ne, všechno je vpoho, já taky, víc se teď snažím.

Závěr. Díky činnosti kurátora došlo u Jana k poměrně výrazné nápravě situace. Na tomto výsledku se podílel synergický efekt, který vznikl vzájemným působením zúčastněných subjektů.

3.3.2 Richard

Aktér: Richard, věk na počátku spolupráce 13 let, žák 7. třídy ZŠ, bydlí ve vesnici, nyní 14 let

Matka: Tereza, 39 let, povolání zdravotní sestra,

Otec: Michal, 40 let, povolání řezník,

Anamnéza. Richard žije v úplné rodině s matkou a otcem. Žijí v panelákovém bytě 2+1 na sídlišti větší vesnice. Matka Tereza je zdravotní sestra v okresním městě,

její plat je asi 18 000,- Kč čistého, otec je vyučen řezníkem. Matka pracuje na směny, otec chodí na ranní, vrací se sice odpoledne, ale velmi brzy ulehá ke spánku, neboť ráno vstává ve 4 hodiny. Školní povinnosti kontroluje matka 1x za týden, volný čas svého syna rodiče moc nekontrolují. V rodině nejsou zvyklí spolu hovořit o událostech dne, vztahy mezi členy rodiny jsou mírně narušené.

Vstup kurátora a charakteristika problému. Richard se ke kurátorce dostal ve 13 letech, kdy se dopustil krádeže hroznů. Spolu s kamarády z okolních domů vnikli do zahrady souseda, kde hrozny ukradli, ale pak je rozdupali po vesnici, kde je někdo viděl a ohlásil policii. Policie ČR šetřila trestnou činnost, kdy se zjistilo, že Richard byl v tomto případě spolupachatelem, a dopustil se tím činu jinak trestného.

Policie požádala kurátorku o spolupráci při úkonu – výslechu nezletilého, kdy je nutné, aby byl přítomen pracovník OSPOD. Richard se při výslechu přiznal a uvedl, že se chtěl zavděčit kamarádům, kteří vymysleli, že do zahrady půjdou všichni. Nechtěl být ten, který trhá partu. Kurátorka se měla také vyjádřit po prošetření rodinné a sociální situace nezletilého, jeho školních výsledků. Požádala tedy o zprávu školu, obecní úřad v místě bydliště, aby se vyjádřili k osobě nezletilého, jeho chování, rodinné situaci a dalším skutečnostem, které jsou jim známy, a zároveň se vydala ona sama k prošetření bytové a rodinné situace k Richardovi domů. Z těchto informací potom zpracovala kompletní zprávu, kterou policie zakládá do spisu. Při tomto šetření zjistila, že rodina bydlí na sídlišti, kde má Richard spoustu kamarádů, se kterými tráví většinu času, někdy až do pozdních večerních hodin. Matka má nepravidelné směny, často je odpoledne a v noci v práci, kdy by mohli být jako rodina spolu. Otec chodí do práce brzy ráno, a proto chodí již kolem 19-20h spát, a odpoledne většinou zajde za kamarády do hospody nebo tráví čas u televize. Richard si tráví volný čas dle svých představ, aniž by byl někým příliš omezován, nebo aniž by si měl možnost o denních problémech s někým doma popovídat. Podporu a pocit sounáležitosti vidí právě ve svých kamarádech.

Podle školních výsledků byl dříve Richard velmi dobrým žákem, měl téměř samé jedničky, nějakou dvojku, ve škole téměř nechyběl, ale v poslední době se jeho prospěch výrazně zhoršil a má neomluvené absence, které nedokáže vysvětlit.. Nechce nikomu říct, kde se zdržuje a proč do školy nechodí. Rodiče o jeho záškoláctví neměli tušení. Příprava na vyučování je v poslední době mírně zanedbaná. Jeho chování je ale v

pořádku, k vyučujícím je slušný, respektuje je, ke spolužákům je vstřícný, je v kolektivu oblíbený. Dokonce má funkci předsedy třídy. Kurátorka navštívila i starostu obce, ve které rodina bydlí, aby se informovala na rodinnou situaci. Tento neměl na rodinu žádné stížnosti ze strany občanů, moc se o rodině neví, ale co jen slyšel v obci, tak se během posledního půl roku dal dohromady s výtržníky ze sídliště. Starosta vyjádřil obavu, aby se s nimi nedostal do potíží. On sám chtěl již rodiče pozvat, aby s nimi promluvil o Richardovi, ale požádal kurátorku, aby to tedy udělala za něj, když už se o případ zajímá.

Přijatá opatření. V době, kdy kurátorka rodinu navštívila, nebyli rodiče doma, měla tedy možnost mluvit pouze s Richardem. Mluvili o škole, proč když měl ve škole dobré výsledky se teď zhoršil a také co ty jeho neomluvené absence, o kterých ji informovala třídní učitelka. Také o tom, jak a proč se pustil s kamarády do zahrady v sousedství. Richard také vyjádřil lítost, že to udělal, ale nepřišlo mu to, že se dopouští něčeho nezákonného, navíc když kluci říkali, že je nikdo neuvidí, tak se nebál. Doma ho ale večer hryzalo svědomí a on to chtěl někomu říct, ale doma nikdo nebyl. Druhý den už se to rodičům bál říct. Chtěl by jim to říct sám, než se to dozví od někoho jiného, ale už nemá odvalu, když už to je nějakou dobu. Kurátorka mu nabídla pomoci, že tedy mohou rodiče pozvat do kanceláře a tam mu pomůže to rodičům nějak sdělit. Stejně se to v brzké době dozvedí od policie a i ona by s rodiči o situaci musela mluvit. Richard souhlasil.

Pozvala si tedy rodiče a Richarda do kanceláře. Všichni ochotně přišli, ačkoliv rodiče nejprve nechápali, proč je sezení svoláno. Richard se za pomoci kurátorky sám přiznal, co se stalo. Rodiče byli překvapeni, ale snažili se zachovat klidně, i když otec měl výbušné afekty. Mluvili o tom, že by měli více jako rodina komunikovat, a také by rodiče měli vědět, jak a s kým jejich syn tráví volný čas. Doporučila jim také možnosti různých volnočasových aktivit, aby syna zapojili do nějakých kroužků. Nabídla jim, že by je mohla zkontaktovat s neziskovou organizací Ratolest, která v rámci programu 5P nabízí možnosti spolupráce nezletilých dětí s dobrovolníky. Jeden dobrovolník se věnuje 1 nezletilému dítěti a to 1-3x týdně, dle zájmu.

Také bylo zapotřebí, aby rodiče kontrolovali školní povinnosti svého syna, protože se až u kurátorky dozvěděli, že Richard v poslední době nemá dobré školní

výsledky, a také velmi časté a neomluvené absence. Zde si před kurátorkou vysvětlili, proč k tomu dochází, že se Richard zpočátku vydal s kamarády ze sídliště za školu a pak už se bál do školy přijít. Kurátorka ve škole s třídní učitelkou, aby Richardovi dali šanci a rodičům doporučila důsledné vedení.

Dále se kurátorka s rodinou ještě domluvila na dalším vhodném opatření, aby se Richard podrobil pedagogicko-psychologickému vyšetření, které bude sloužit jako důkaz pro případné soudní řízení, pokud by se státní zastupitelství rozhodlo podat návrh k soudu pro mládež, a i v případě, že se případ před soudem projednávat nebude, Richard i rodiče se mohou s psychologem poradit, jak spolu lépe vycházet. Rodiče i Richard ochotně souhlasili, neboť stejně chtěli nějakého vyhledat, aby se zlepšily jejich vzájemné vztahy. Objednali tedy společně termín u psychologa, kterého následně navštívili. Psycholog po sezení konstatoval, že se u Richarda jednalo o první přečin ve snaze být oblíbený mezi kamarády v okolí, neboť se doma nudil, neměl žádnou náplň volného času. Prognóza je však velmi dobrá, rodina ochotně spolupracuje a chtějí všichni napravit následky s tím, že se budou dále zaměřovat na zlepšení vztahů mezi členy rodiny. Dle něj není potřeba na nezletilého Richarda působit ještě nějakým dalším opatřením.

Kurátorka pak ve své zprávě pro policii uvedla všechny zjištěné skutečnosti, také vyjádření nezletilého, že svého činu lituje, rovněž je rodina ochotna spolupracovat a účastnit se další terapie u psychologa.

Po prošetření případu policie odložila stíhání nezletilého Richarda, neboť pro nedostatek věku ho nemůže stíhat. Státní zastupitelství však podalo návrh na projednání před soudem s návrhem na uložení opatření – dohled probačního úředníka. U soudu pro mládež tedy probíhalo jednání ohledně uložení opatření pro nezletilého za výše zmíněný jinak trestný čin krádeže hroznů a vniknutí na cizí pozemek. Soudního jednání se kromě Richarda zúčastnila i matka s otcem, státní zástupce, Richardova kurátorka, jako zástupce OSPOD a advokát, který je nezletilému v tomto řízení ustanoven ze zákona jako opatrovník. Po projednání činu, výsleších účastníků řízení, konstatování zpráv ze spisového materiálu, a také po přečtení pedagogicko-psychologického vyšetření jako důkazu, jež navrhla kurátorka, všechny strany následně, ve svých závěrečných řečech navrhovaly, aby bylo upuštěno od uložení opatření, protože bylo evidentní, že se u

Richarda jednalo o první a ojedinělý exces, navíc dobrovolně podstoupil sezení u psychologa a je ochotný i nadále sezení podstupovat. Měli tedy všichni za to, že není třeba, aby na něj bylo dále působeno formou nařízení dalšího opatření. Soudce Soudu pro mládež rozhodl o upuštění od uložení opatření, a výrok odůvodnil tím, že se Richard dopustil prvního takového činu a to z nerozváženosti a ve snaze získat si kamarády, je výborným žákem, učí se dobře, je předsedou třídy, je třeba pouze větší důslednost od rodičů. Rodičům tedy zároveň doporučil, aby i nadále využívala odborné pomoci.

Matka s Richardem asi měsíc po soudě navštívili kurátorku, aby domluvila schůzku v Ratolesti, jak jim nabízela ještě před soudem. Za 14 dnů se rodiče a Richardem a kurátorka dostavili do Ratolesti na sezení, kde domluvili vzájemnou spolupráci. Richardovi nabídli možnost vybrat si z řad dobrovolníků, kteří pro ně pracují, dívku či chlapce. On si zvolil dívku, a tak začal Richard trávit 2x týdně odpoledne s 18 ti letou studentkou Petrou, která s ním chodila bruslit, plavat, do kina, na sportovní přenosy ve fotbale i hokeji, navštěvovali nízkoprahové zařízení pro trávení volného času, kde hráli fotbálek nebo další hry, nebo prostě jen tak chodili na vycházky do přírody, kde si povídali. Richard byl velmi nadšený, že může odpoledne trávit odpoledne s Petrou tím, co ho baví, a přestal se zajímat o partu.

Výsledek činnosti kurátora. Poté ještě asi 5 měsíců pravidelně navštěvovali kurátorku v měsíčním intervalu. Bylo vidět, že se situace zklidnila, Richard měl spoustu aktivit, neměl čas na partu v sídlišti, ve škole byly výborné výsledky, i nadále navštěvovali psychologa, doma spolu všichni mluvili, dělali si pravidelné víkendové obědy či večeře, dle směn matky, u kterých probírali události celého týdne. Kurátorka tedy navrhla ukončit spolupráci s tím, že rodině byla nabídnuta pomoc v případě jakýchkoliv opakovaných potíží.

Rozhovor:

Jak jsi strávil poslední odpoledne s Petrou z Ratolesti?

Byli jsme na in-line bruslích, jeli jsme od Teska až do Pisárek. Bylo to fajn.

S Petrou si rozumíte?

Jo, je jako moje starší sestra, je jen 5 let starší, je v pohodě a můžu s ní o všem mluvit. Můžu jí říct víc než matce, mám k ní větší důvěru.

A o čem si tak povídáte?

Kecáme o hudbě, kámoších, holkách a občas i o škole, nebo o našich, co je jako novýho a prostě co nás napadne. Taky mi radí jak na naše, abych s nima líp vycházel.

A proč jsi si vlastně vybral z nabízených dobrovolníků dívku?

Vždycky jsem měl kámoše jen kluky tak jsem chtěl změnu a kdybychom si nerozuměli tak se to dá vždycky změnit ne?

Jsi rád že jsi přijal mou nabídku na spolupráci s Ratolestí?

Jasně, protože už se nenudím, pořád s Petrou něco děláme. Dostanu se s ní i tam kam by mě naši nevzali.

Co všechno s Petrou podnikáte?

Když je hezky chodíme ven, třeba na brusle, na vycházky do lesa, do ZOO. Petra má známýho ve stájích, tak chodíme někdy jezdit na koně. Byli jsme jezdit už třikrát a bylo to super, bez ní bych se k tomu asi nikdy nedostal. Když je zima, chodíme plavat, do kina, na zimák na hokej. Někdy zůstáváme v Ratolesti kde je kulečník, fotbálek a tak.

Stýkáš se stále i se svými kamarády ze sídliště?

Ne, nemám na ně teď už tolik času a když teď můžu dělat něco zábavnýho je to lepší než ta nuda u hospody.

Uvědomuješ si že jsi se zájmy změnil i kamarády kvůli kterým jsi se dostal před soud?

Jo bylo to hloupý co jsem s nima dělal, ale prostě jsme šli jen na hrozny, nenapadlo mě že to je trestný. U toho soudu to bylo fakt hustý, už bych to nikdy nechtěl zažít, jsem rád že jste mi pomohla abych neměl žádněj trest.

Jak myslíš že se u toho soudu cítili rodiče?

Určitě hůř než já, protože je zpovídali za něco o čem neměli ani páru. Oni ani nevěděli kde a s kým venku jsem.

Změnilo se u vás doma něco po tom soudě?

Jo nejen po tom soudě ale i po tom sezení u vás v kanceláři, jak jste mi pomohla se ke všemu přiznat aby mě nezabili. Dost nám pomohl i ten psycholog. Teď si děláme doma společné večere když to jde a jsme víc všichni doma a u toho si povídáme.

Jaká je teď situace ve škole?

No jo dobrý, známky jsou pořád dobrý, ale musím víc makat protože mě naši kontrolují každý den. Pořád jsem předseda třídy. A taky jsem se díky tomu dostal na střední školu.

A na jakou školu jsi se dostal?

Hlásil jsem se na španělský gympl, přivedla mě na to Petra když na se mnou ze srandy mluvila španělsky, je totiž ulítlá. Docela se mi to líbilo. Ona o prázdninách byla ve Španělsku na pomerančích a mě to přišlo jako super nápad, že bych třeba mohl studovat někdy v zahraničí.

Vnímáš můj zásah do tvého života negativně?

Nejdřív jsem se bál, protože tatka říkal že mě zavřete do polepšovny. Ale pak jsem viděl že mě nechcete jenom trestat. Jste mi našla Petru, abych se nenudil a nevymýšlel s klukama zase kraviny. Klidně bych k vám chodil i dál, je s váma prča.

V současné době není důvod v naší spolupráci pokračovat. V případě že bys měl jakýkoliv problém, víš kde mě najdeš..

Jo to jo. Myslíte, že můžu přijít i jen tak někdy na pokec?

Jasně, že jo.

Dík. Fakt dík.

Závěr. Činnost kurátora pro mládež měla rovněž u Richarda pozitivní efekt. Díky této činnosti byla u Richarda k jeho prospěchu řešena situace, kdy se dopustil činu jinak trestného. Tento prospěch spočíval minimálně v tom, že jej tato situace nijak nediskvalifikovala do budoucna, stejně jako v tom, že u něj došlo k vyřešení příčin výchovných potíží.

3.3.3 Marek

Aktér: Marek, věk na počátku 13 let, opakovaně/2x/ žák 5. třídy ZŠ ale 6. rokem povinné školní docházky, bydlí v menším městě, nyní 15 let, 7. třída ZŠ a má v současné době nařízenou ústavní výchovu, je tedy umístěn v Dětském domově

Matka: Ivana, 44 let, invalidní důchodkyně, částečně pracuje jako uklízečka

Otec: Petr, 45 let, invalidní důchodce, částečně pracuje jako natěrač

Anamnéza. Marek pochází z úplné rodiny, kromě rodičů má 2 sourozence – sestra Petra je žákyní 9. třídy, bratr Michal je ve III. ročníku SOU. Rodina žije v 2 generačním rodinném domku, spodní patro o velikosti bytu 3+1 obývají rodiče se 3 dětmi, v horním patře žije dědeček – otec matky. Markovi rodiče jsou sluchově postižení, oba jsou hluchoněmí. Oba pobírají částečný invalidní důchod, matka cca 6

tisíc, otec cca 8 tisíc, k tomuto pobírají plat, neboť ještě pracují – otec jako lakýrník na částečný úvazek v jedné firmě, matka jako uklízečka ve škole pro sluchově postižené, taktéž na částečný úvazek. Rodiče pracují na ranní směny, tedy většinou přijíždějí domů kolem 17h. Ani jeden z dětí nechodí do družiny, hned po škole chodívají domů, kde je dědeček.

Vstup kurátora a charakteristika problému. Rodina je v evidenci kurátorky již 2 roky v souvislosti s trestnou činností bratra Michala. V té době bylo proti němu vedeno trestní řízení z pro provinění poškozování cizí věci. Jako spolupachatel se s jedním svým kamarádem Michal dopustili toho, že na budovu nastříkali sprejem nápisy, k čemuž se přiznali. Způsobili tím škodu ve výši 10 tisíc, ale budovu sami znovu vymalovali. Protože v té době byl Michal ve škole bezproblémový žák, s dobrými výsledky, a ani v obci na něj nebyly žádné stížnosti, státní zastupitelství tedy rozhodlo, že od trestního stíhání odstoupilo a trestní řízení zastavilo. Od té doby Michal nebyl již na jakémkoliv pohovoru u kurátorky. Rok na to kurátorka řešila případ sestry Petry, kdy jí škola oznámila velký počet neomluvených zameškaných hodin. Po prvním rozhovoru s rodiči se zjistilo, že rodiče nemají tušení, že jejich dcera chodí za školu, bylo jim doporučeno více kontrolovat docházku a přípravu na výuku. Přislíbili větší kontrolu a po dalších 4 návštěvách kurátorky doma i ve škole se zdálo, že problémy s absencí ustaly.

Případ Marka se ke kurátorce dostal v jeho 13 letech, když poprvé v 5. třídě, kterou opakoval, došlo ke zhoršení prospěchu a začaly se objevovat kázeňské prohřešky – záškoláctví a s tím spojená neomluvená absence, kouření marihuany, za což měl sníženou známku z chování, a špatná kontrola ze strany rodičů. Ve volném čase dřívěsportoval – hrál fotbal, ale od loňského roku tráví čas bez jakékoliv náplně spíše v partě starších kamarádů, kterým se chce vyrovnat. Na osobu Marka kurátorku upozornila právě škola asi v červnu 2006, s tím, že s rodiči není možná jiná komunikace než písemná a rodiče se moc se školou nekontaktují.

Rodiče i s nezletilým Markem kurátorka pozvala na konec června k projednání záškoláctví a výchovnému pohovoru s nezletilým. Den předtím, než měli přijít, kurátorka obdržela zprávu od policie, která ji informovala o šetření činu jinak trestného, kterého se měl Marek dopustit, a zároveň požadovala zprávu o rodinných a výchovných poměrech u nezletilého. Jednalo se o to, že se Marek a jeho 2 kamarádi vloupali do

bývalého mlýna, tím poškodili objekt, a ještě zde ukradli několik lahví alkoholu. Celková škoda vznikla asi 5.500,- Kč.

Přijatá opatření. U kurátorky projednávali nejen záškoláctví a neomluvené hodiny, ale i protiprávní jednání, kterého se Marek dopustil. Jelikož jsou rodiče, jak již bylo uvedeno, sluchově postiženi, kurátorka jim nabízela tlumočnici do znakové řeči, kterou sehnala přes Unii neslyšících, ale toto oni odmítli s tím, že jsou zvyklí, že jim tlumočí jejich děti, které znakovou řeč také umí. Na toto jednání přivedli dceru Petru, která jim tlumočila. Marek se hájil, že se mu nechtělo na vyučování sedět, a tak se vydali s kamarády do Brna. Nejprve sice nechtěl, ale kamarádi ho přemluvili, ať se vykašle na školu a jde s nimi. Procházeli se po městě nebo hráli nějaké hry doma u jednoho z nich. Markovy rodiče vůbec netušili, že jejich syn nechodí do školy. Kurátorka jim tedy stanovila, aby si zpočátku každý den, později 1x za týden kontrolovali docházku přímo u třídní učitelky. Buď písemnou formou, nebo se ve škole zastavili osobně.

K případu trestné činnosti se Marek u kurátorky přiznal, stejně jako dříve na výslechu u policie, že se svými čtyřmi kamarády, kteří jsou o něco starší než on, prorazili díru do objektu bývalého mlýna a našli zde několik lahví alkoholu. Nejprve sice kurátorce a rodičům tvrdil, že alkohol vylili, po delší diskusi přiznal, že nějaký vypili a zbytek si odnesli. Ten popíjeli o pár dnů později u táboráku, kde se „pálily čarodějnice“. Rodiče zpočátku nemohli uvěřit, že by se jejich syn něčeho takového dopustil, ale, teprve v kanceláři kurátorky si uvědomili, že je syn obelhával. Nerozumí tomu, proč takové věci dělá, a také neví kdy, jedině pokud jsou oni sami v práci, protože jinak ho snad kontrolují dostatečně. Že by trávil volný čas v závadové partě, si rodiče vůbec nepřipouštěli. Kurátorka rodičům doporučila více kontrolovat, jak Marek tráví volný čas, a také navštívit středisko výchovné péče na několik ambulantních sezení. Toto však rodiče odmítli, protože podle nich k tomu není důvod, jejich syn je hodný a oni s ním nemají žádný problém. Kurátorka vyhodnotila všechny výsledky a dala je k dispozici policii, která vedla dále vyšetřování a konala další úkony.

Asi za 2 měsíce, tedy v září 2006 se však objevila nová zpráva od policie, že provádí šetření případu vloupání do jednoho rodinného domu, kde pachatel vyřízl otvor do plastové výplně okna verandy a vnikl do domu. Tam odcizil Playstation zn. Sony a 5

ks CD. Celková škoda byla 5.300,- Kč. Jako pachatel se přiznal opět Marek. Ten den nešel do školy a vloupal se do domu, věci prodal do jedné zastavárny a za peníze si nakoupil cigarety, jídlo a hračky. Odpoledne se ale bál jít domů a rodiče ho postrádali. Volali kurátorce, co mají dělat. Ta jim doporučila, aby pohřešování nahlásili na PČR. V pozdních nočních hodinách se Marek sám vrátil domů.

Kurátorka znovu pozvala rodiče i Marka nejen proto, aby se Marek mohl vyjádřit k tomu, čeho se opět dopustil, ale tentokrát již trvala na tom, aby rodiče s Markem navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu, aby mohli specialisté na výchovné problémy rodičům doporučit vhodné výchovné metody. Rodiče sice neochotně, ale souhlasili s návštěvou poradny. Marek se tam dostavil pouze s otcem a tlumočnicí, matka ne. Nevěděli, proč do poradny přichází, poslala je tam kurátorka. Pak ovšem otec specifikoval, že kvůli záškoláctví a krádežím syna. Vysvětloval ale, že nemůže dohlédnout na to, zda syn do školy chodí, protože on i žena pracují. Oni sami se synem problémy nemají. Marek psychologce přiznal krádeže, alkohol, vloupání, a navíc také to, že krade peníze i doma rodičům. Psycholožka, která dělá zároveň soudní znalkyni, konstatovala, že rodiče nezvládají péči o syna, který má poruchy chování a doporučila návštěvy střediska výchovné péče, kde se zaměřují na děti s poruchami chování. Toto ovšem rodiče odmítli.

V té době ukončila policie vyšetřování první jinak trestné činnosti Marka a Státní zastupitelství podalo návrh k soudu pro mládež. Při jednání v prosinci 2006 po všech zákonem daných úkonech, bylo v závěrečných návrzích ze strany kurátorky i státního zastupitelství navrhováno zařazení nezletilého Marka do výchovného terapeutického programu v SVP. Rodiče ale nesouhlasili, chtěli syna doma, neboť podle nich s ním nemají žádné problémy. Soudce však po všech důkazech, které byly k jednání doručeny, rozhodl a uložil Markovi opatření – účastnit se terapeutického programu v SVP ambulantní formou. Kurátorka tedy objednala termín prvního sezení, rodičům dala letáček s kontakty, mapou a dalšími informacemi o SVP a Marek se tedy začal účastnit ambulantních sezení s etopedkou.

V průběhu dalších 3 měsíců (leden až březen 2007) navštívila kurátorka Marka ve škole, hovořila s třídní učitelkou, zástupkyní i ředitelkou školy, a dozvěděla se, že ani po sezeních v SVP není u Marka vidět sebemenší zlepšení, stále má velmi slabý

prospěch. Ve škole sice nezlobí, ale mimo školu, a jak se třídní učitelka dozvěděla od dalších spolužáků, se stále kamarádí se staršími kluky, kteří se stýkají se sestrou Petrou, a kouří s nimi marihuanu. Marek není zlý chlapec, ale pohybuje se ve špatném demotivujícím prostředí, kamarádům se chce vyrovnat, proto občas něco ukradne. Kurátorka také navštívila rodiče, aby se informovala na způsob trávení volného času Marka, ale rodiče nedokázali říct víc, než že chodí ven, a trvali na svém, že jim doma pomáhá a nemají problém. Na sezení v SVP byli ale jen 2x, protože nemají čas chodit s Markem pořád na sezení. Kurátorka jim vysvětlovala, že pro efektivní změnu je potřeba dodržovat častější sezení. O tom však rodiče nechtěli ani slyšet.

Koncem března policie uzavřela případ krádeže hry a CD v domě, a státní zástupce opět podal návrh na projednávání činu před soudem pro mládež. Ten se konal v dubnu 2007. V důkazech při jednání zaznělo, že ve škole nedošlo k žádné pozitivní změně, Marek se vůbec nesnaží, má pětky a poznámky za zapomínání domácích úkolů, neplní zadané úkoly vyučujícími, rve se na zemi a také mu třídní učitel udělil důtku. K tomu také etopedka z SVP doporučila, zařazení do 2 měsíčního internátního programu, kde by Marek získal pevnější režim a poté ho jen ambulantně utužoval, protože rodiče vedou velmi nedůslednou výchovu, mají tendence syna neustále omlouvat, a on zneužívá jejich handicapu ve svůj prospěch. Soud na základě podkladů i od kurátorky dospěl k závěru, že nejvhodnější opatření bude zařadit Marka do pobytového programu SVP na 2 měsíce.

Marek tedy strávil květen až červen 2007 na resocializačním pobytu v SVP. V rámci něj plnil nejen úkoly školní, na které mu jeho kmenová škola vypracovala individuální vzdělávací plán, ale také se naučil aktivně a vhodně trávit volný čas a rovněž pracoval na svých vnitřních hodnotách v rámci individuálních i skupinových terapií. Při outdoorových aktivitách jezdil s ostatními dětmi na koních, plaval, a účastnil se víkendových výjezdů. Rodiče chodili Marka každou sobotu navštěvovat, a v rámci rodinných sezení se pokoušeli osvojit výchovné metody. Také kurátorka ho v SVP 2x navštívila, aby se zde Marek necítil osamělý, a také měl zpočátku pocit, že je zde uvězněný za trest. Mluvili spolu o důvodech pobytu, a Marek jí po té také vyprávěl, jaké aktivity SVP nabízí, jak je organizován den.

Poté, co se Marek vrátil z SVP, byl nadále pod dohledem kurátorky. Zpočátku nebylo potřeba pracovat s rodinou příliš intenzívně, neboť Marek měl ještě vzorce chování z SVP, ale protože byly prázdniny a on neměl pravidelný režim, opět se v rodině vrátili k modelu, který už byl zažitý za několik let, a rodiče Markovi opět vše dovolili, odpustili a Marek se vrátil k dřívějšímu způsobu života. Kurátorka opět domluvila od září pravidelné ambulantní schůzky v SVP. Od září až do listopadu zvládal Marek korigovat své chování. Ale před vánoci začaly být stížnosti větší, proto etopedka doporučila, že by bylo vhodné s Markem pracovat intenzívně a dlouhodobě. V tom případě se kurátorce jevila jako nejvhodnější ústavní výchova formou Dětského domova., kde by byl nejen důsledně veden, ale i oceněn a chválen.

Na základě tohoto si kurátorka znovu pozvala rodiče a Marka a při rozhovoru zjišťovala stanoviska všech k tomuto návrhu. Hovořila s nimi o tom, že pokud by byla nařízena ústavní výchova, je to z důvodu, aby Marek úspěšně dokončil základní školu a mohl se dál připravovat na své budoucí povolání, a také aby měl pevné vedení pedagogů a nějaké aktivity, které mu příjemně trávením volného času. Bude-li dodržovat podmínky dětského domova a nebude dělat žádné přestupky, může jezdit na pravidelné víkendové dovolenky domů. Rodiče ovšem s ústavní výchovou nesouhlasili, Markovi to bylo jedno, ale nebránil by se tomu. Kurátorka zvážila celou situaci a podala k soudu podnět na zahájení řízení o ústavní výchově, kdy do návrhu uvedla, že hlavním důvodem je to, že nezletilý vyrůstá v nepodnětném prostředí, potřebuje důsledné vedení, dohled, ale i pocit jistoty a bezpečí, což mu v rodině nejsou schopni zajistit, a pokud by nezletilý Marek zůstal v rodině, lze očekávat další nárůst trestné činnosti, problémů ve škole, mohl by být ohrožen jeho další mravní vývoj, a později pak umístěn ve výchovném ústavu, ne už v dětském domově, čemuž se může předejít. K návrhu přiložila doporučující zprávu z SVP.

Soud zahájil řízení o ústavní výchově v prosinci 2007, do něhož vstoupilo jako účastník řízení i Státní zastupitelství, a v rámci tohoto řízení bylo po různých důkazech a následných návrzích rozhodnuto o nařízení ústavní výchovy nezletilého Marka. Po právní moci rozsudku, což bylo v lednu, kurátorka domluvila den nástupu Marka v dětském diagnostickém ústavu v Brně, a připravila všechny potřebné dokumenty k přijetí. V den nástupu 1. února 2008 se kurátorka s rodiči osobně vypravila do

diagnostického ústavu, neboť by pro ně bylo složité se zde domlouvat, a také proto, že Marek se vyjádřil, že by byl rád, kdyby ho tam doprovodila.

Marek zde strávil 6 týdnů. Pracovníci prováděli jeho diagnostiku a poté ředitel rozhodl, že Marka umístí do dětského domova ve Znojmě. Asi po 2 měsících si Marek z dovolenky přivezl marihuanu, kterou kouřili s kamarády ve škole. Byli přistiženi, a škola informovala dětský domov, kurátorku i rodiče. Marek se k tomu ještě ten den vychovatelce přiznal. Ředitelka domova se s kurátorkou dohodla, že jako opatření Marek nepojede další víkend domů.

V červnu 2008 požádala kurátorka o celkové zhodnocení dosavadního pobytu v DD a hodnocení ze školy. Marek neukončil 7. ročník, měl na vysvědčení dvě nedostatečné (ČJ, AJ). Dle pedagogů je líný se učit, přípravu do školy odbývá, často zapomíná pomůcky i domácí úkoly, ve škole je drzý. Kdyby se jen malinko snažil, mohly by jeho školní úspěchy být daleko lepší a uspokojivější. Ve II. pololetí školního roku dostal důtku ředitele školy za hrubé porušení školního řádu – požití marihuany. Pozitivní změna nastala v docházce do školy, ta je pod dohledem vychovatelů z DD pravidelná. V prostředí DD se Marek zadaptoval celkem rychle, našel si několik kamarádů. Hodně času ale trávil s kamarády z DD, kteří mají za sebou několik výchovných opatření.

V rámci pravidelných kontrolních návštěv ze zákona, ho kurátorka navštívila, aby se domluvili na dovolenku na letní prázdniny, stanovili si podmínky se kterými Marek souhlasil. Jelikož byl ale ze 2 předmětů neklasifikován, byl doma 14 dní. Po kontrole kurátorky, kdy zjistila, že se Marek vůbec neučí se domluvila s vedením domova a Marek měl stanoven režim 14 dní v DD, kde se bude připravovat na opravné zkoušky a 14 dní doma s kontrolami u kurátorky.

Výsledek činnosti kurátora. Od září 2008 nastoupil zpět do DD a také do 8. třídy ZŠ, i když již devátým rokem. Výsledky ve škole se postupně zlepšují, čtyřky stáhl v pololetí na trojky, z chování měl jedničku a to i bez jakékoliv důtky. Příprava na vyučování je také lepší, pravidelně se sám učí a vychovatelé mu jen kontrolují úkoly. Ve škole a v domově nemá žádné kázeňské přestupky. Marek má internátní režim a může jezdit pravidelně každý týden domů. Marek také projevil zájem o dodělání

dalšího ročníku ZŠ, aby ukončil školu 9. ročníkem a měl možnost studovat 3letý učební obor. Kurátorka toto domluvila s vedením školy. Marek je spokojený a je vidět, že se začal ještě víc snažit. Kurátorka dále Marka v DD navštěvuje a i s rodiči spolupracuje, neboť je nutné kontrolovat Markovo výchovné prostředí v době dovolenek.

Rozhovor:

Marku tak jak ses zabydlel v domově?

Jo, je to tu dobrý, tety jsou hodné, ale pořád něco děláme. Musíme se učit a taky si uklízet, ale to mi tak moc nevadí. A taky si o víkendech vaříme sami.

Jaké máš ve vaší „rodince“ kamarády?

Na pokoji jsem s jedním malým, je mu teprv 8, tak mu pomáhám s úlohami. Nejde mu občanka.

Tak z tebe je teď jeho vzor a učitel?

No, taky se divím, ale já teď jak do školy chodím, tak tomu i rozumím. Matice ne, ale z občanky mám jedničku.. A zlepšil jsem si známky i v anglině, a vůbec, celkově.

A co tě k tomu vedlo?

No chci jet na velké prázdniny na celé 2 měsíce domů. Jste mi říkala, že když propadnu, budu se učit tady v domově, tak to už nechci. Už vím, že bych vás neukecal. Tak je lepší se učit hned.

Jaký byl důvod těch dřívějších absencí ve škole?

Učení mě nebavilo, bylo to čím dál těžší. A kámoši taky chodili za školu, chtěl jsem být s nima. Doma to nikdo nevěděl, tak jsem to neřešil.

A co jste dělali, když jste byli s klukama za školou?

Někdy jsme seděli na vlakáči a kouřili, nebo jsme prostě jen tak chodili. Někdy jsme zůstali u kámoše a hráli hry na komplu.

Nevadilo ti, že jsi už jednou opakoval a zase jsi propadal?

Mi to bylo jedno, kluci říkali, že mě stejně základku musí nechat udělat. No ale teď si říkám, že jsem už mohl být v devítce a pak jít na automechanika. To asi teď nebudu moct.

Kdybys chtěl dokončit základku i s devítkou, abys mohl na lepší učňák, tak to můžeme zkusit domluvit ve škole...

A to by šlo? Vy byste mi pomohla? Tak to jo, to já bych chtěl. Snažil bych se ještě víc, kdybych věděl, že bych mohl tím automechanikem být. To prý z osmičky nejde.

A jaké máte aktivity v domově?

Pořád něco děláme, odpoledne po učení hrajeme různé hry, chodíme ven na vycházky, já chodím s klukama do skate parku. Teta vychovatelka mi teď donesla nový prkno, tak jezdím. No a v zimě jsme jezdili na běžkách a v létě bude koupaliště.

Můžeš to srovnat s SVP kde jsi byl na pobytu, jak vnímáš rozdíl?

Podle mě by tehdy ambulance stačila, ale když už mi to soud nařídil, tak co jsem měl dělat?. Líbilo se m tam, odpoledne se vždycky taky něco dělo. Hodně jsme hráli třeba fotbal, to tady ne, tady je hodně holek. Ale jinak je to skoro stejné. Teda tam jsem věděl, že jdu jen na 2 měsíce, tady minimálně ještě rok budu.

Bral jsi to tam jako trest za tu krádež?

No nejdřív jo,, protože ten soudce řekl, že za to půjdu na pobyt, že mě srovnají. Ale pomohlo mi to. Teda v tom, že když jste pak řekla, že půjdu do děcáku, tak jsem se nebál, bylo mi to jedno. Říkal jsem si, že by to mohlo být stejné. A když mě pouštíte o víkendech domů, tak to mám jak internát.

Když tedy jezdíš takhle pravidelně domů, jak trávíš čas o víkendech doma?

No, většinou u kompu, nebo pomáhám našim. Teď jsme s tatškem dělali celou novou zahrádku. I s chajdou. Někdo nám ji zničil, se tam vloupali.

U kompu? A co kamarádi, se kterými se vídáš?

No já fakt moc ven nechodím, jen někdy. Moc mě to nebaví, když už tam kamarády moc nemám. Ti ze školy a z party od ségry většinou jen hulijou a kecají o ničem, to mě nebaví. Někdy se ségrou ven jdu, ale raději hraju hry doma.

To jsi dovezl tu marihuanu od nich?

No to bylo na začátku, pořád mi říkali, ať si vezmu s sebou, abych to tu přežil. Ale já už je fakt nevidám a já tu „mařenu“ nepotřebuju, už jsem 3 měsíce neměl ani práska. Od té doby, co mě testovali naposled. Říkala teta vychovatelka, že můžete kdykoliv zavolat a nechat udělat testy, tak na to kašlu. To bych pak zase nejel domů.

Jakou máš představu na letní prázdniny, přemýšlel jsi o tom?

No chtěl bych být celou dobu doma, naši mi koupili nového psa, tak si ho chci užít. A taky budeme chodit s našima k vodě, tak jako vloni. To bylo dobré, když jste jim poradila, abych se nenudil, ať mi něco vymyslí. Jsme víc spolu, a já jim už tak nekecám.

Ale víš, že budeš stále pod mojí kontrolou?

Jo, to je jasné, ale mi to neva, já jsem rád. Vždycky když řeknete, že přijedete se na vás těším.

Vadila ti ta kontrola dřív?

No tak když jste mě hlídala ve škole na základce, a jak se to pak naši dozvěděli, ale teď už ne.

Závěr. Činností kurátora došlo ke zlepšení v chování, školních výsledcích a i ve způsobu trávení volného času. Lze předpokládat, že pokud bude Marek i nadále v DD jeho situace se bude zlepšovat. Stejně jako v minulých případech měla intervence kurátorky pozitivní efekt.

3.3.4 Michaela

Aktér: Michaela, věk na počátku 16,5 let, učnice SOU, bydlí v menším městě, nyní 18 let

Matka: Michaela, 55 let, částečná invalidní důchodkyně, rozvedená

Otec: Josef, 57 let, invalidní důchodce, ženatý, pracuje jako dělník

Anamnéza. Michaela žije s matkou, v sídlištním panelákovém bytě 2+1. Má ještě 2 starší sestry, Hanu a Ivonu, ale obě ve svých 18 letech ihned odešly z domu a provdaly se. Starší Hana do Mostu, na sever Čech, Ivona žije sice poblíž matky a sestry Michaely, ale téměř se nevidají. Rodiče děvčat se rozvedli, když bylo Michaela 6 let. Po rozvodu rodičů byla Michaela stejně jako obě starší sestry soudně svěřeny do výchovy matky. Otec se po dvou letech znovu oženil a má se svojí novou ženou 2 děti. Pracuje, vydělává asi 18.000,-Kč měsíčně. Nezletilá Michaela se s otcem dříve stýkala pravidelně několikrát týdně, otec měl o dceru zájem, podílel se na její výchově, jejich vzájemný vztah byl velmi dobrý. S přibývajícím věkem a pubertou se ale Michaela přestalo líbit, že by měla otce poslouchat a tak mu neustále vyčítala, že matku opustil, ona už ho poslouchat nemusí. Matka je asi rok v částečném ID, ikdyž by mohla částečně pracovat, práci si ani nehledá, na úřadu práce registrovaná není, nepobírá žádné dávky. Má pouze částečný invalidní důchod ve výši asi 6-8 tisíc a výživné od otce Michaely, který jí platil pravidelně 3000,-Kč až do doby, kdy Michaela ukončila školu. Tuto částku navrhl on sám dobrovolně, od soudu měl stanovené výživné 1500,-Kč. Matka je nespolečenský typ, tráví čas doma, někdy s lahví vína, s Michaelou nemají podstatě žádný vztah. Michaela si dělá co chce, matka jí do ničeho nemluví.

Vstup kurátora a charakteristika problému. Michaela se ke kurátorce poprvé dostala v lednu, v jejích 16,5 letech, kdy byla žákyní 1. ročníku dvouletého učebního oboru zahradnice na odborném učilišti. Toto však nebylo první učiliště, minulý obor kuchařka, kam chodila asi jen 5 měsíců nedokončila. Současná škola upozornila kurátorku na špatný prospěch, velmi vysokou absenci a na nevhodné, vulgární vyjadřování, a to i v hodinách a vzhledem k vyučujícím. Navíc porušovala školní řád tím, že kouřila v prostorách školy, kradla ve škole květiny. Za prohřešky dostala v pololetí dvojku z chování. Navíc chtěli Michaelu vyloučit ze školy.

Přijatá opatření. Kurátorka požádala ředitele školy o možnost pouze podmíněného vyloučení ze školy s tím, že bude s rodinou pracovat. Kontaktovala matku a ta s Michaelou přišla na sezení ke kurátorce. Hovořily o příčinách školního neúspěchu. Michaela předtím chodila na Mateřskou a Základní školu, a protože 6. třídu opakovala, vycházela už z 8. třídy, protože měla povinnou školní docházku již ukončenou. Neměla však příliš možností volby si vybrat obor, protože pro žáky 8. tříd jsou možné pouze dvouleté „záuční“ obory. Jako první školu si vybrala kuchařku, tam dle matky ale nechodila, protože ji to nebavilo. Vybrala si tedy zahradnici, protože škola byla blízko domova a nemusela dojíždět. Učební obor ji také ale vůbec nebavil. Měla o něm jiné představy, že budou pěstovat kytky a bude aranžérkou květin, ale místo toho chodili na praxi odmetat listí po dvoře školního areálu a do zahradnictví do skleníků přesazovat hrnkové květiny. Matka pořád Michaelu omlouvala, že je jim na praxi zima, tak když jí Michala požádá, tak ji nechá doma. Michaela však nebyla s matkou doma, trávila čas u svého přítele, který se doma scházel se svojí partou. Zde kouřili marihuanu nebo se dívali na televizi, hráli hry na PC nebo prostě nedělali nic.

Kurátorka však Michale i matce vysvětlila, že jeden obor už zkusila a nemá už moc dalších možností oborů, a také potřetí začínat znovu I. ročník je nesmysl protože Michaelu nebaví nic. Tedy si buď si ve škole spraví známky a začne být aktivní, nebo raději ať školu ukončí a hledá si práci. Nemá smysl, aby měla tolik zameškaných hodin, rok byla na škole a pak se nechala vyloučit. Michaela při pohovoru s kurátorkou přislíbila, že se nad svým jednáním zamyslí, a zlepší známky i docházku. Kurátorka proto požádala školu o spolupráci, pokud by se absence opakovala, aby ji znovu upozornila.

Michaela však stále se svými kamarádkami chodila za školu a neplnila úkoly, na praxi se objevila jen čas od času. Kurátorka sice stanovila pravidelné 3 týdenní intervaly návštěv. Michaela s matkou chodily sice pravidelně, kurátorka kontrolovala učňovskou knížku, ale v ní neměla Michaela žádné zprávy ze školy, ani špatné známky. Ani škola kurátorku neinformovala. Až na konci roku, kdy měla mít Michaela z chování už trojku, a neměla na konci roku klasifikovánu většinu předmětů, upozornili ze školy kurátorku, že Michaela nemá ukončený 1.ročník. Po intervenci kurátorky jí škola dala možnost a ukončení klasifikace do srpna.

Kurátorka si znovu pozvala matku s Michaelou, ty se ovšem nedostavily. Asi po 14 dnech se vydala k nim domů. Tam se od matky dozvěděla, že Michaela je po autohavárii, od července se léčí v nemocnici a zatím neví, v jakém zdravotním stavu Michaela bude. Nyní je v komatu. Matka požádala, zda by mohla kurátorka se školou domluvit posunutí termínu kvalifikace. Toto se školou domluvila a termín jí posunuli do 15. září. Koncem srpna se kurátorka opět vydala domů k Michaela a tam zjistila, že ke dni 31. 8. podala její matka žádost o přerušení studia, když už byla Michaela po zdravotní stránce naprosto pořádku. Podle matky je však Michaela stále nemocná, a musí být doma. Doma s ní ovšem pobývá její přítel, který nepracuje a Michaela s ním jezdí za kamarády. Michaela tvrdila, že teď nemá sílu se do školy teď vrátit, že se musí nejprve doučit všechnu látku, chce se zaregistrovat jako uchazeč o zaměstnání na Úřad práce a příští rok se do školy vrátit, kurátorka se jí snažila přesvědčit o tom, aby zkusila zkoušky udělat nyní, neboť po roce, kdy vypadne z učení už se jí bude do školy těžce vracet.

Michaela toto odmítala, školu nenavštěvovala, na Úřadu práce byla registrovaná pouze dva měsíce, a pak ji pro nespolupráci a pro neplnění povinností vyřadili. Asi v březnu je opět navštívila kurátorka, zda potřebují pomoc při obnově studia, jak si Michaela dřív přála. Matka i Michaela uvedly, že zatím ne, zatím se stále Michaela dostává ze zdravotních problémů. V té době však už byla dávno schopna dle lékařských zpráv práce či studia, ale Michaela se do školy vracet moc nechtěla.

Výsledek činnosti kurátora. Po půl roce se tedy opět zaregistrovala na úřad práce, asi 3 měsíce pod dohledem kurátorky chodila pravidelně jako uchazečka o zaměstnání k pracovním úřadu práce. Opět se však dvakrát nedostavila a byla vyřazena. Do školy už se vrátit nechtěla a 2 měsíce před 18. narozeninami už vůbec

nechtěla respektovat ani matku ani nikoho jiného. Měla představu, že to doma nějak přežije nebo půjde z domu rovnou se svým přítelem. Jeho kamarádi bydlí někde v ubytovně, tak by mohli bydlet u nich. V tomto okamžiku už ani kurátorka neměla co Michaela nabídnout, jakákoliv pomoc zde již byla bezpředmětná.

Michaelu a její matku kurátorka potkala asi 4 měsíce po osmnáctých narozeninách, Michaela sice žije u matky, ale většinu času tráví u svého přítele, který je trestně stíhán pro držení omamných a psychotropních látek, Michaela ani její přítel nepracují, matka pobírá pouze invalidní důchod a neustále si stěžuje, že jí Michaela ani na domácnosti nepřispívá. Žijí jako lidé sociálně slabí, kteří však nemají snahu se svým současným stavem něco dělat, přičinit se o lepší zabezpečení.

Rozhovor:

Míšo, kdy jsi byla naposledy na pracovním úřadu?

Nevím, to už je dlouho.

Jsi stále registrovaná, hledáš si práci?

Jo hledám, ale na úřadu už nejsem. Hledám ji sama.

A jakou práci jsi hledala, kde jsi se byla zajímat?

Tak všude kde se dá. Stejně mě nikde nechcou. Petr říkal, že něco sežene pro nás oba.

Proč tedy nejsi na Úřadu práce, když nemáš místo?

No mě vylili, nevím proč, jsem tam přišla 2x jindy než jsem měla, a pak jsem tam už nešla. Stejně mi žádnou práci nenašli.

A co tedy škola, chtěla by ses do ní vrátit?

Ne, zatím ne, třeba od září.

Ale k tomu je potřeba podat přihlášku už teď, pokud bys chtěla jiný obor..

Jsem o tom nějak moc nepřemýšlela. Asi jo, jinej obor rozhodně, tam už se nevrátím.

Proč se nechceš vrátit, mohla bys udělat zkoušky a pokračovat ve II. ročníku v jiné škole začneš od začátku.

To je jedno, ale tam to bylo k ničemu. Byli tam úplně vypatlaní. Nás nutili uklízet dvůr od smetí, co to je za praxi? Jsem chtěla sázet kytky a pak tam zametám a podávám hlínu

Ale ty jsi věděla, že je to obor pomocné zahradnické práce...

No jo, ale nejsem otrok, abych mistrové furt podávala nářadí a hlínu, to raděj budu doma.

Nechodila jsi ani do teoretické výuky, tam ti taky něco vadilo?

Nás nutili se učit takové nesmysly. Třeba v sadovnictví, no k čemu mi bude jak se roubujou stromy?

Proto jsi byla na učitele drzá a vulgární?

Vulgární jo? To jako když jí řeknu, že je blbá, to je vulgární? Tak to bych nemohla nic říct.

A myslíš, že na jiné škole bys to zvládala lépe, vždyť už jsi to jednou zkusila?

Nevím, asi jo, kdyby mě to tam neštvalo a taky kdybychom dělali něco pořádného. Však můžu jít na kolik chci oborů. Za chvíli, v osmnácti si můžu dělat už úplně co chci ne?

S mamkou ses třeba poradila?

Však ona mi zrušila školu, tak budu doma. Sama nic nedělá, tak co mi do toho bude teď kecat. Stejně má jiný představy než já. Pořád prudí, ať sedím doma, kdo to má poslouchat?

Jak spolu teď vycházíte?

No nijak, když můžu, tak nejsem doma. Jsem většinou u Petra doma. Tam aspoň není nuda. Pořád tam někdo je a kecáme nebo kouříme a tak..

Ale tam býváš i dopoledne, to Petr nepracuje nebo tam on není?

Je, jasně že je, však je to jeho parta kámošů. No, nedělá, on teď nemůže, se dostal do průšvihů.

Jaký průšvih máš na mysli?

No něco s těma svýma kámošem udělal, nějaký drogy, já nevím, zakázal mi o tom mluvit.

Mohla by ses s ním dostat také do nepříjemných situací, uvědomuješ si to?

Né, to né, já jsem nic neudělala. On říkal, že o nic nejde, že dostane jen podmínku a pak půjde makat, aby nás uživil.

A z čeho tedy žiješ?

Nevím, já nic nemám, nedostávám ani floka. Sociálka mi nic nechce dát, tak nosí peníze on.

Ale ty bydlíš u matky, tak bys měla přispívat na chod domácnosti

Proč, za pár mi je už osmnáct, tak už tam nezůstanu. Si budu vydělávat a ona ať se žije jak chce. Pak už nechci vidět ani ji, ani otce. Jo a vás taky ne, jsem pod dozorem jak v kriminále. Dyť jsem nic neudělala, jen nechodila do školy, to snad povinný není?

Ne to už není, ale dává ti to základ pro život, učí tě to mít zodpovědnost..

Tu mám i bez vás. A mám Petra, kdyby něco.

Závěr. Zde se jedná o typický příklad neúspěchu činnosti kurátora pro mládež, přičemž neúspěšnost jeho působení nelze spatřovat v jeho osobě, nýbrž v nedostatečné spolupráci zainteresovaných stran, která není možná, pokud není vůle a snaha o pozitivní změnu u všech zúčastněných. Pouze jednotným, cíleným a důsledným výchovným působením školy, rodiny a kurátora pro mládež by bylo možné zvrátit nepříznivý stav, avšak to se nepodařilo a v současnosti je Michaela ve věku, kdy je již mimo vliv kurátora pro mládež. Tato respondentka byla do výzkumného šetření zařazena mimo jiné proto, aby nebylo možno namítat, že do něj byly zařazeny osoby, kde se působení kurátora pro mládež osvědčilo.

3.3.5 Josef

Aktér: Josef, věk na počátku 14 let, žák ZŠ, bydlí ve vesnici, nyní 17,5 let

Matka: Petra, zemřela v době, kdy bylo Josefovi 4 roky

Otec: Josef 55 let, invalidní důchodce, vdovec, nezaměstnaný, neregistrovaný na ÚP zbaven rodičovské zodpovědnosti

Pěstounka: Hana, věk 44 let, sekretářka ve firmě svého manžela

Pěstoun: Bohumil 45 let, OSVČ obor chovatelství, pěstitelství

Anamnéza. Josef se narodil manželům Petře a Josefovi po 5 letém manželství jako jediné dítě. Původně vyrůstal v úplné rodině, po smrti matky, kdy byly Josefovi 4 roky, otec začal velmi pít, přestal se o syna zajímat, a Josef byl umístěn do dětského domova. Otec byl zbaven rodičovské zodpovědnosti. 2 roky po umístění v DD, tedy v 6 letech věku Josefa byl dán do pěstounské rodiny, v níž žili 4 sourozenci, kteří byli vlastními dětmi pěstounů. Nejstarší Petr byl o rok starší než Josef, Hubert stejně starý jako Josef, Bohumil o 5 let mladší než Josef a Michal o 6 let mladší než Josef.

V této rodině vládla velmi přísná křesťanská výchova. Nevlastní sourozenci byli bezproblémoví a na jejich chování nebyly žádné stížnosti. Na Josefa tak pěstouni kladli velké požadavky, aby byl jako jeho nevlastní sourozenci, požadovali slušné chování, musel chodit do kostela, a to pro něj bylo velmi náročné. Jelikož byl nejen deprivované dítě po pobytu v ústavním zařízení, ale měl ještě i LMD a další poruchy, které diagnostikovali v PPP, bylo pro něj téměř nemožné dostát požadavkům svých pěstounů a velmi se tím trápil. Později, asi v 12 letech chtěl Josef nějak vynikat, protože měl pocit, že nestojí za nic, doma je neustále kárán, začal tedy trávit čas v partě spolužáků,

kteří byli vyhlášeni spíše negativními jevy – kouření cigaret i marihuany, časté poznámky ve škole za stálé vyrušování, nenošení pomůcek, vykřikování, vulgární výrazy atd. Josef se jim velmi rychle začal přizpůsobovat. Jeho chování začalo být agresivnější a Josef ve snaze si kamarády kupovat, začal doma krást peníze. Pěstouni však jeho skutky stále omlouvali a pomoc, kterou jim při každé návštěvě v této pěstounské rodině pracovníci OSPOD nabízeli, pěstouni stále odmítali. Josef se tak postupně dopouštěl dalších skutků, až asi v 14 letech se dopustil krádeže větší částky peněz a cenných věcí v domě svého kamaráda.

Vstup kurátora a charakteristika problému. Když byl Josef v evidenci OSPOD od začátku, kdy přišel do pěstounské péče, bylo to pouze z důvodu povinných kontrol pěstounské péče, na kterou se zaměřovaly sociální pracovnice péče o rodinu. Ke kurátorce pro mládež se Josef dostal teprve tehdy kdy se Josef dopustil v domě kamaráda krádeže cenných věcí a peněz, neboť po šetření policií a návrhem státního zastupitelství projednával věc soud pro mládež.

Přijatá opatření . Na návrh kurátorky, která před soudním jednáním s Josefem a pěstouny pracovala a doporučovala ambulantní docházku do SVP, tito ji však odmítali, bylo Josefovi uloženo opatření – účast na terapeutickém programu. Zpočátku se tedy Josef zúčastňoval ambulantních sezení ve středisku výchovné péče. Později však krádeže a výchovné problémy gradovaly a v této době navíc zemřel pěstoun a pěstounka sama na Josefa nestačila, domluvila kurátorka po souhlasu Josefa i pěstounky nástup na internátní pobyt. Asi po týdnů, kdy si nemohl zvyknout na dodržování režimu, a neustále porušoval řád, utekl. Josefovi byl po dalším útěku druhého dne ukončen ze strany SVP pobyt, neboť nebyl účelný a on se vrátil domů.

Nějakou dobu se Josef snažil pěstounce zavděčit, aby mohl být doma, a snažil se plnit její přísné nařízení. Ale netrvalo to ani měsíc a on opět začal doma brát peníze, cenné věci, zlato atd. Toto trvalo téměř půl roku, aniž by to pěstounka někomu řekla. Na pravidelných sezeních u kurátorky se o tom také nezmínila, bála se, že by byla odsuzovaná za to, že nezvládá výchovu Josefa. Pravidelně chodili ke kurátorce na kontrolu školní docházky, ale ani tehdy se pěstounka nezmínila o nějakém incidentu. Až se Josef dopustil krádeže počítače ve škole a kurátorka se to dozvěděla, znovu si je pozvala, a zjistila při té příležitosti i tyto skutečnosti. Teprve v této době ji pěstounka požádala o pomoc, protože se již nevěděla rady s výchovou Josefa. Sama navrhovala

ústavní výchovu, aby se Josef vrátil do ústavního zařízení, ona už ho doma nechtěla, nezvládala ho. Kurátorka jí tedy pomohla sepsat návrh k soudu na nařízení ústavní výchovy. Jelikož ale měla pěstounka strach, že do doby, než dojde k soudnímu jednání, by mohl Josef doma rozkrást a rozprodat jejich majetek, požadovala nařízení ústavní výchovy předběžným opatřením.

Na základě návrhu, kdy kurátorka ve své zprávě doložila důvodnost pěstounkou navrženého opatření a dokázala to dalšími zprávami ze školy a střediska výchovné péče soud vydal předběžné opatření a Josef byl do 14 dnů umístěn v diagnostickém ústavu pro mládež. V té době už ale pěstounka odmítala Josefa do zařízení předat a nechtěla s ním mít již nic společného, musela kurátorka požádat soud o výkon rozhodnutí a společně se soudním vykonavatelem Josefa do diagnostického ústavu odvezla.

Zde byl Josef asi 8 týdnů a po diagnostice byl umístěn ve výchovném ústavu v Olejnici. To je to zařízení pro méně problémové klienty a navíc se zde Josef mohl vyučit v oboru kuchař, o což projevil zájem. Zde teprve poznal různé činnosti a sportovní aktivity, kterých se mohl účastnit, měl volné vycházky. Po pár měsících pobytu zde však Josef přestal školu navštěvovat, často utíkal ze zařízení a na svých útěcích páchal trestnou činnost. Ředitel ústavu tedy požádal o přeložení a Josef byl předán do péče jiného výchovného ústavu s přísnějším režimem, a to ve Stříbkách. Ihned po přeložení do Stříbek však opět utekl, a vždy, když ho policie na útěku zadrží a předá do zařízení zpět, opět během pár hodin ústav opustí. Za dobu asi půl roku se zde zdržoval celkem asi jen 4 dny. Kurátorka se za ním několikrát vypravila na návštěvu ze zákona povinnou, ale než za ním stačila dojet, Josef opět ze zařízení utekl. Vrátil se až před vánoci, protože je neměl kde trávit. Požádal kurátorku prostřednictvím sociální pracovnice v ústavu, zda by za ním mohla přijet chtěl s ní mluvit. Při návštěvě se bavili o vánocích a Josef projevil zájem, zda by nemohl někde strávit vánoční prázdniny, neboť v ústavu by byl úplně sám. Kurátorka mu nabídla možnost strávit vánoce v Domě na půl cesty v Květné. Josef byl nadšen, a tak po kurátorka pobyt zařídila a Josef trávil 14 dní o vánocích tam. Poslední den před návratem do výchovného ústavu opět utekl. Od té doby byl dlouhodobě na útěku, jako vždy s partou kamarádů, které potkal buď v diagnostickém ústavu nebo pak ve výchovných ústavech, a páchal opět trestnou činnost. Kradli v obchodních domech drahý značkový alkohol, cigarety a další věci, také se vloupali do různých chat, aby měli kde přespávat, vykrádali auta a také je

používali k přesouvání po ČR. Několikrát byl zachycen policií, protože však u sebe Josef neměl občanku, prokazoval se jménem svého bratra Huberta, který je stejně starý a on zná jeho rodné číslo a číslo občanky. To se zjistilo poté, co byl Hubert s matkou předvolán ke kurátorce, neboť se tyto krádeže měli řešit v přestupkovém řízení. Matka jako zákonný zástupce nezletilého Huberta poté podala na Josefa trestní oznámení, že zneužívá jméno svého bratra k trestné činnosti.

V únoru byl Josef zachycen policií v okolí Rožnova p. Radhoštěm, kde se dopustil opět trestné činnosti, byl vyslýchán nejprve za tento skutek, později se spojila trestní řízení všech provinění, kterých se Josef dopustil. Aby se nedopouštěl dalších provinění a pro spolupráci v trestním řízení byl dán do vazby. Nyní je Josefovi 17,5 let je ve vazební věznici a čeká na soud za všechna svoje provinění.

Výsledek činnosti kurátora. Kurátorka ho ve věznici navštívila, hovořili o jeho dosavadních útěcích, kde se zdržoval, o trestné činnosti, partě se kterou ji páchal a také o jeho představě a motivaci k dalšímu období života. Josef by chtěl jít zpět do Domu na půli cesty, kde se mu líbilo, protože tam mohl pracovat a nebylo tam pro něj tolik nástrah. Našel si tam také nějaké kamarády a ví, že k pěstounské rodině se stejně už nemůže vrátit a nemá tedy kam jít. Kurátorka ho podpořila, že nejen v době kdy bude ve vazební věznici, ale i po propuštění je tu pro něj, a kdykoliv se na ni může obrátit. Také mu předběžně zajistila ubytování v DNP v Květné po návratu z věznice. Dostalo se mu od ní i té informace, že ikdyž bude za pár měsíců zletilý, může přijít za ní žádat o pomoc, protože spolupracuje i se sociálním kurátorem, tedy mu mohou následnou péči zajistit ve spolupráci.

Rozhovor:

Pepo ahoj, dlouho jsme se neviděli..

To ano, naposledy v Olejnicích, pak jsem byl dlouho na útěku.

Co tě vedlo k útěkům?

V Olejnicích kámoši říkali, že se dá dobře zdrhnout, tak jsme si tak dělali volno. Potkávali jsme se s těma z diagnostáku. A pak jsme si na to zvykli. A jak jsem se dostal do Stříbek, tam byl jeden kámoš taky co byl v Olejnicích, tak jsme utíkali spolu. Seznámil mě s dalšíma kámošem.

A co jste dělali, když jste byli na útěku, co jste jedli?

Jsme někde něco šlohlí a to jsme pak prodávali. Jsem chodil do Tesca s bařohem, celý týden mě nechytli. Bral jsem většinou dražší flašky alkoholu, to se líp prodává. A přespávali jsme tak různě, podle toho, s kým jsme se seznámili.

Tobě nevadilo, že nemáš svoje věci, bydlení a jistotu?

Jistotu jsem měl. Kamarádi vše zařídili, postarali se o všechny. Oni jsou zvyklí, jsou na útěku často. Vždycky jsme otevřeli nějakou chatu, tam jsme se vyspali, dívali se na televizi, v některé jsme si i něco vzali.

Přemýšlel jsi o tom, že tím vloupáním do chaty děláš něco protiprávního?

Kluci říkali, že nás nechytí, když se tam jen vyspíme. A když jsme nic neukradli, tak jsem myslel, že nedělám nic špatného. A jednou jsme byli i v chajdě naší rodiny, tak to přece můžu.

Proč jsi tedy nezavolal matce, zda tam můžete přespat?

Ta by to práskla policajtům a oni by nás vrátili do ústavu. Máma když mě dala do pasťáku mi řekla, že už mě nechce nikdy vidět. Napsala mi jeden dopis, když jsem byl v Olejnici, jinak nic. Už je mi to jedno, vím, že už mě všichni z rodiny odepsali.

Chtěl ses někdy sám do ústavu vrátit z nějakého útěku?

Jednou jsem se vrátil, to jsem byl nemocný. Jak jsem byl v té Květné, tak pak jsem utekl a onemocněl. To jsem se sám přihlásil na policajty, oni mě dovezli do Střibek. Tam jsem byl asi týden.

Proč jsi tam nezůstal a zase utekl?

Měl jsem na pokoji blbý kluky. Oni mě chtěli mlátit a tak jsem si řekl, že půjdu za vámi, ať mě dáte někam jinam. Ale jinak to tam bylo dobrý. Hráli jsme tam košíkovou a fotbal. A taky jsme byli jednou plavat. Ale podle mě se to tam nedá vydržet.

Proč jsi nepožádal někoho z ústavu, aby mne zavolali?

Jsem si řekl, že pojedu za vámi, že to bude lepší, že mě dáte do Květné hned. Oni by mě tam nepustili jen tak. Říkali něco, že až skončím ústavku, tak potom.

Ale ke mně jsi nedorazil...

Protože jsem potkal zase kluky, ukecal jsem je, že chci vyhledat mého otce. Tak jsme jeli do Vsetína. Tam jsem ho ale nenašel. Několik dnů jsem chodil k domu, i do té hospody kam chodí, ale nic. Tak jsme zase kradli a pak zase do těch chat a tam nás chytli. Strávil jsem noc v cele a pak mě dali sem do vazby.

Jak se tady cítíš?

Už jsem si zvykl, mám teď na cele docela dobrýho kluka, ale bylo to horší. Měl jsem tam samé černé a oni mi nabízeli drogy. To jsem nechtěl, tak mě bili. Nikdy jsem si nemyslel, že se sem dostanu, už bych sem nikdy nechtěl.

Když jsi byl v SVP také jsi mi to říkal, proč se to potom ještě zhoršilo?

Z SVP jsem zdrhl, tak mě vyhodili, ale já to chtěl. Bylo mi smutno po mamce a bratrech.

Ale měsíc jsi vydržel doma nekrást a snažil jsi se..

No to jak jsme chodili k vám, abych nechodil za školu a poslouchal a nekradl. Vy jste mi to říkala jinak než doma. Poslouchala jste mě, co chci říct.

Byla ta kontrola podle tebe nutná?

Asi jo, já bych jinak do školy nechodil dál. Chtěl jsem zdrhnout z domu úplně. Máma na mě pořád viděla to špatné. Pro ni jsem byl pořád nejhorší z bráchů, ale já myslím, že jsem nebyl tak zlý. Ale pro ni nejsem dobrý, tak jsem zdrhal ze školy a kradl, abych mohl mít kámoše. Kupovali jsme si různé věci.

Takže sis nemohl s mámou povídat o tom, co se děje?

Vůbec, ona byla normální jen ten den, co jsme přišli od vás. Pak už na mě zase křičela.

Tady tě máma s bratry taky nekontaktovali?

No, jen mi napsala dopis, že to čekala, že půjdu do kriminálu a že mi změnila bydliště, že už u nich nebydlím.

Bude ti za pár měsíců 18, přemýšlel jsi kam bys chtěl jít, jak tě pustí z vazby?

Nejdřív jsem chtěl jet za vámi. Byla tu i má advokátka, tak jsem ji prosil, ať za mnou přijdete. Já bych chtěl jít do té Květné mám tam kámoše, mohl bych tam na tom statku pracovat a bydlet. Je to tam dobrý. Pomůžete mi to zařídit?

Samozřejmě. Přemýšlel jsi o tom, jak se zbavit vlivu těch kamarádů zvenčí?

No právě, tady ve velkém městě, za zdí věznice je hodně nástrah, ale tam ne, tam bych to vydržel. A asi bych mohl přijet za vámi, kdybych něco potřeboval.

Závěr. I přesto že byla nařízena ústavní výchova a Josef měl v zařízení pro výkon ústavní výchovy možnost nápravy svého chování. Vzhledem k pouze několikadennímu pobytu, protože je stále na útěku, nebylo možno ani ze strany kurátora ani jiných pedagogických pracovníků v zařízení na něj jakýmkoliv způsobem výchovně působit. Zdá se že Josef vzdal snahu o změnu svého života protože cítil že pěstounská rodina jej již „odepsala“ . Blízké vztahy našel až mezi kamarády v partě, která na něj působila pouze negativně. Ale po rozhovoru s kurátorkou ve vazbě, kde měl čas o sobě

přemýšlet, by rád v životě něčeho dosáhl a chtěl by se vrátit do Domu na půli cesty, kde by rád bydlel i pracoval. Josef si není jistý že by sám zvládl tento návrat a domluvil se s kurátorkou že mu pobyt v tomto zařízení předjedná. Ale zásadní je Josefovo rozhodnutí po propuštění z vazby, zda i před zdi věznice bude stále rozhodnutý o tom, že se nechce vrátit do party ale chce začít nový život.

3.4 Analýza dat a rozhovorů

Pro moji bakalářskou práci jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, přesněji zakotvenou teorii, její část otevřené kódování.

„Pojetí výzkumu založené na zakotvené teorii je kvalitativní výzkumná metoda, které používá systematický soubor postupů ke tvorbě induktivně odvozené zakotvené teorie o nějakém jevu.“⁵⁵

Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Údaje jsou rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány. Porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly. Současně jsou kladeny otázky o jevech údajů reprezentovaných. Pojmy jsou vlastně pojmová označení přidělená jednotlivým událostem, případům nebo jiným výskytům jevu. Kódování je vlastní proces analýzy údajů a otevřené kódování potom proces rozebírání, prozkoumávání, porovnávání, konceptualizace a kategorizace údajů. Kategorie je jakási třída pojmů, která vznikla jejich porovnáváním. Pojmy se zdály být podobné, náležet stejnému jevu, tak byly seskupeny pod o něco abstraktnější pojem.⁵⁶

Základem procesu kódování jsou dva analytické postupy, jejichž podstata se však s typem kódování mění. První se týká porovnávání a druhý kladení otázek. Zakotvená teorie je díky nim označována jako neustále porovnávající metody analýzy. Tyto dva postupy dodávají pojmům v zakotvené teorii přesnost a specifičnost.⁵⁷

⁵⁵ Strauss, A. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice:Albert, 1999, str. 15

⁵⁶ Strauss, A. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice:Albert, 1999

⁵⁷ Strauss, A. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice:Albert, 1999, str. 43

3.4.1 Analýza kasuistik a rozhovorů – otevřené kódování

Při analyzování rozhovorů a kasuistik jsem nejdříve hledala společná témata a pak následně hledala společné prvky v těchto tématech.

Při otevřeném kódování jsem našla tyto společné kategorie:

1. nutnost odstranění bariér v komunikaci členů rodiny

U všech informantů lze najít počátek problémové situace v jejich rodinném prostředí. Ve všech rodinách byly narušené vzájemné vazby a nefungovala komunikace mezi všemi členy rodiny. Z rozhovorů i kasuistik vyplynulo, že rodinné pozadí je pro všechny informanty klíčové a mělo silný vliv na rozvoj jejich problémů. Jedním z hlavních úkolů kurátorky bylo snažit se o odstranění komunikačních bariér v rodině a to doporučením odborné psychologické pomoci a na vzájemných schůzkách se snažila v roli mediátora dosáhnout konsenzu.

Jan pochází z neúplné rodiny, jeho otec odešel za novou partnerkou. Tuto situaci on i jeho matka těžce nesli. Ani jeden z rodičů Janovi situaci nevysvětlil, aby ji mohl přijmout a vyrovnat se s ní. Jan tím velice trpěl a vyčítal matce odchod otce. Tím se situace mezi ním a matkou ještě více zhoršila a matka nebyla schopna se synem situaci sama vyjasnit. Proto kurátorka doporučila odbornou psychologickou pomoc.

Richard pochází z úplné rodiny, ale z důvodu pracovního vytížení rodičů se rodina společně téměř nesetkávala, neprobírala společné problémy a starosti. Richard s rodiči nekomunikoval o svém životě, škole. Ve chvíli kdy přišel první problém, Richard nebyl schopen s nimi o tom mluvit, rodiče o jeho problémech nic nevěděli. Kurátorka nabídla Richardovi pomoc a podporu při nepříjemném svěřením se rodičům se svým prohrěškem a navrhla nové komunikační vzory a více společně tráveného volného času.

Marek pochází také z úplné rodiny. Jeho rodiče jsou hluchoněmí a komunikační bariéra vznikla právě z důvodu zdravotního postižení rodičů. Marek měl naučený vzorec chování, co rodičům neřekne, se nemusí dozvědět. Díky postižení rodičů zde byla slabá kontrola Markova chování, Marek této situace zneužíval. Kurátorka nasměrovala rodiče k pochopení, že je nutné využívat i jiné komunikační zdroje než jsou jejich děti. Nabídla

možnosti jako tlumočení z Unie neslyšících a zjišťování informací od pedagogických pracovníků školy.

Michaela pochází z neúplné rodiny. Rodiče se rozvedli, žije pouze s matkou. Matka Michaely je nespolečenský a uzavřený člověk, ke své dceři si nenašla cestu. Michaela s matkou spíše žijí vedle sebe, než spolu. Michaela dříve měla lepší vztah se svým otcem, ale v době puberty odmítla komunikace i s ním. Michaela si vytvořila svůj vlastní svět na obranu proti nepochopení rodičů. I když se kurátorka v tomto případě snažila o zlepšení vzájemných vztahů a komunikace mezi Michaelou a její matkou a otcem, vztahy mezi nimi byly natolik narušené že se je nepodařilo jakkoliv obnovit. Zejména také z důvodu odmítnutí hlubší odborné pomoci.

Josef pochází z neúplné rodiny, matka mu zemřela a otec byl zbaven rodičovské zodpovědnosti. Josef byl umístěn do pěstounské rodiny. Rodina na něj kladla velmi vysoké požadavky, byl srovnávám se svými nevlastními sourozenci před kterými nemohl obstát. Pěstouni aplikovali přísnou direktivní výchovu, Josef neměl možnost se k ničemu ve svém životě vyjádřit. Pěstoun ale zemřel a Josef žil pouze se svou pěstounkou se která jeho výchovu přestala zvládat i díky i díky nefunkční komunikace mezi nimi. Kurátorka dlouhodobě působila na Josefa i pěstouny, ale ti z počátku odmítali jakkoliv odbornou pomoc. Proto se krize jejich vzájemných problémů prohubovala, až vyvrcholila situací naprostého odcizení a vzájemného nezájmu ze strany pěstounské rodiny.

2. Nutnost vyřešení školních problémů

Jan měl velké problémy s výukou, přípravou a školními výsledky. Což způsobilo jeho negativní vztah ke škole a ten se prohluboval s zvětšující se absencí. Jan na základě doporučení kurátorky navštívil pedagogicko psychologickou poradnu kde mu byly diagnostikovány poruchy učení a pozornosti. Na základě jednání kurátorky s ředitelkou, škola vytvořila Janovi individuální plán, který zohledňuje Janovy individuální potřeby.

Richard byl podle školních výsledků velmi dobrým žákem ale v poslední době začal zanedbávat přípravu na vyučování. Ve vyučování začal být pasivní a neplnil zadané úkoly. Objevily se také občasné neomluvené absence. Kurátorka řešila školní

problémy nejprve výchovným pohovorem s Richardem a jeho rodiči. Jelikož byl Richard dříve výborným žákem a předsedou třídy a po intervenci kurátorky a plněním nově nastavených pravidel se velmi brzy vrátil do skupiny výborných žáků s neproblematickým chováním.

Marek měl velké školní problémy spočívající v záškoláctví, zanedbávání školní přípravy, neklasifikovaných předmětů, benevolentní přístup rodičů k plnění jeho školních povinností a také jednou propadl. Rodiče i Marek odmítali odbornou pomoc, kterou jim kurátorka několikrát nabízela. Problém se tím pádem stupňoval a musel být řešen kurátorkou návrhem výchovného opatření na ústavní výchovu.

Michaela měla závažné problémy ve škole, vysokou absence, velmi špatné známky, chovala se často vulgárně, měla dvojku z chování a hrozilo jí vyloučení ze školy také z důvodů krádeží ve škole. Kurátorka na výchovném pohovoru navrhla Michaele různé varianty řešení, mezi nimi i změnu učebního oboru, protože Michaela vyjádřila nespokojenost se svým současným studiem a sama však nebyla ochotná se na změně situace podílet. Tato situace vyústila v žádost matky o přerušování studia, registraci na úřad práce.

Josef měl ve škole také závažné problémy. Pěstouni tvrdě požadovali výborné školní výsledky, jako měli Josefovi nevlastní sourozenci. Josef však nebyl těchto výsledků dosáhnout a tím se jeho situace ještě více zhoršovala. Josef trpěl téměř fobií ze školy, byl apatický ke svým školním výsledkům. S tím souviselo i jeho chování, neboť narušoval i výuku ve třídě. Kurátorka nejprve vedla výchovný pohovor s Josefem i pěstouny, kteří jeho chování nejprve omlouvali a nepřipouštěli si jakékoliv problémy v rodině. Odmítali kurátorkou navrhaná řešení situace. Až teprve zvětšující se problémy spojené s agresivním chováním a krádežemi, je přesvědčily o nutnosti vyhledat odbornou pomoc.

3. Kontrola jako zlepšení školní docházky

Janova absence ve škole vyplývala z rodinné situace. Po odchodu otce od rodiny, Jan tuto situaci velmi těžce nesl. Jan z počátku netušil že je otec opustil neboť mu to matka zatajila, ale jeho okolí již o jeho odchodu vědělo. Janovi spolužáci se mu posmívali, Jan si s touto situací nevěděl rady a proto ji řešil únikem z reality. Janovy

absence se zvyšovaly a tím více se prohlubovaly jeho školní problémy. Kurátorka Janovi zdůraznila důležitost školní docházky, která bude prvním nutným krokem v postupném zlepšování jeho obtížné životní situace. Jan díky kurátorce pochopil že školní absence jeho problém pouze prohlubují. Kurátorka školní docházku kontrolovala při vzájemných schůzkách.

Richardova absence měla původ v negativním ovlivnění členy party do které se Richard dostal, protože rodiče nezvládli důsledné vedení svého syna. Richardova absence se začala zvětšovat v souvislosti s trávením času s kamarády ze sídlištní party místo vyučování. Richard to chtěl nejprve vyzkoušet podle vzorů kamarádů z party a se zvyšující se absencí dostal strach z návratu do školy. Richard na výchovném pohovoru kurátorce a rodičům přislíbil nápravu a to po té co mohl rodičům problém přiznat. Kurátorka požádala školu o spolupráci a vzhledem k dřívější nulové absenci v hodinách, škola přislíbila pomoc při návratu Richarda do školy. Kurátorka po dobu půl roku kontrolovala školní docházku.

Marek zanedbával školní docházku zpočátku z důvodu špatného prospěchu, později se mu to začalo líbit protože si našel kamarády se kterým trávil čas v obchodních centrech a u počítačů místo vyučování. Problém se zhoršoval také z důvodu špatné kontroly rodičů z důvodu jejich postižení. Marek toho značně zneužíval, protože věděl, že mu rodiče bezmezně důvěřují. Kurátorka nejprve provedla s Markem pohovor s nastíněním případných represí pokud by záškoláctví pokračovalo. I při pozdějším pobytu v SVP si Marek stále neuvědomoval nutnost školní docházky proto problém vyústil v nařízení ústavní výchovy. Zde pod pravidelným a důsledným dohledem pracovníků zařízení a kontrol kurátorky pravidelně školu navštěvuje. Kurátorka Marka přesvědčila o nutnosti vyššího vzdělání (v jeho případě dokončení i 9. ročníku, i když 10. rokem), aby měl větší škálu možností středoškolského vzdělávání. Motivací školní docházky pro něj je i pravidelné trávení víkendů doma, které mu kurátorka umožňuje za splnění povinností.

Michaela začala mít problémy se školní docházkou na učilišti. Michaela tvrdila že jí škola nebaví, ale spíše se jednalo o změnu jejích zájmů směrem k novému chlapci a jeho partě. Škola chtěla Michaelu úplně vyloučit, kurátorka ve škole intervenovala za pouze podmíněné vyloučení aby dala Michaelu šanci na zlepšení prospěchu. Michaela

a její matka i přes pomoc kurátorky neměly snahu situaci řešit a matka raději ukončila Michaele docházku ve škole sama.

Josefovy problémy se školní docházkou pramenily z přísné výchovy pěstounů a trestání školní neúspěšnosti. Josef si frustraci kompenzoval kouřením marihuany, občasnou trestnou činností a to i doma aby se pěstounům pomstil. Kurátorka nejprve řešila problém s absencemi ve výchovné komisi ve škole, kam byli přizváni i pěstouni. Josef se dočasně snažil o nápravu ale docházku nedokázal dlouhodobě zvládat. Tato situace spolu s ostatními problémy vyústila návrhem na ústavní výchovu ze strany pěstounky, kterou pro závažnost kurátorka musela podpořit.

4. Navržení alternativ smysluplného trávení volného času

Jan neměl žádnou náplň volného času, buď bezcílně bloumal po okolí, nebo hrál počítačové hry. Matka vzhledem ke svým vlastním potížím, nebyla schopna řešit náplň volného času svého syna. Kurátorka se zaměřila na řešení nejen školních problémů ale i na vhodné využití volného času aktivitami které si sám Jan zvolil. Jan se přihlásil do fotbalového klubu v jeho vesnici a pravidelně navštěvoval tréninky a o víkendech byl nasazován do mužstva na zápasy. Tím byl vyřešen i poslední problém, který kurátorka diagnostikovala.

Richard trávil volný čas „poflakováním“ se sídlištními kamarády. Richard byl výborným žákem a dalo by se předpokládat že bude mít zájem o ve škole nabízené kroužky, raději dal přednost nudnému životu na ulici, protože se cítil svobodně a nekontrolován. Nevhodné trávení volného času vedlo u Richarda k trestné činnosti, proto bylo jedním z hlavních cílů kurátorky zajistit mu aktivity pro volný čas o které po intervenci kurátorky projevil opravdový zájem. Protože jeho zájem byl skutečný, podařilo problém vyřešit nejen povrchně kontrolou ale změnilo se i Richardovo smýšlení o prioritách trávení volného času. Richard přijal nabídku kurátorky na spolupráci s občanským sdružením Ratolest v účasti na programu 5P. Richard začal úspěšně spolupracovat s dobrovolnicí Petrou která se stala jeho dobrou starší kamarádkou ve které našel důvěrnici.

Marek trávil volný čas pouze s partou v ulicích města. Rodiče se z práce vraceli až pozdě odpoledne a Marek měl možnost trávit volný čas bez kontroly. Pohyboval se

mezi staršími kamarády, kteří měli již zkušenost s drogami a trestnou činností a on se jim chtěl zavděčit a velmi rychle se jim přizpůsoboval. Rodiče netušili jak Marek tráví volné dny a ani po několika pohovorech s kurátorkou a jí předložených důkazech ze školy, si nechtěli připustit tuto realitu. Kurátorka navrhla nejprve ambulantní Středisko výchovné péče, po vzrůstající se trestné činnosti i internátní pobyt v SVP, kde získal objevil nové možnosti aktivit ve volném čase. Tyto alternativy se Markovi líbily ale byly pro něj využitelné pouze v prostředí kontroly. Po návratu z SVP se opět vrátil k obvyklému způsobu neaktivního života, proto kurátorka navrhla ústavní výchovu.

Michaela neměla možnost ve své rodině získat vhodné vzory nakládání s volným časem. Rodiče ji nikdy nevedli k zájmovým činnostem, sportovním aktivitám ani jiným dovednostem, proto nikdy nenavštěvovala žádné kroužky, zájmová sdružení. Proto Michaela hledala kamarády se stejným zaměřením a volný čas trávila pouze se svým přítelem a jeho přáteli kouřením marihuany. Kurátorka se snažila hledat a nabízet jiné alternativy způsobů využití volného času. Ale i přes kurátorčinu intervenci Michaela i její matka odmítaly jakoukoliv spolupráci a proto nebyla bohužel žádná změna nevyhovujícího stavu.

Josef nemohl vyjádřit svoje přání a představy trávení volného času, protože ten byl pod přílišně přísnou kontrolou pěstounů. Josef musel naplňovat jejich představy a svůj volný čas neměl žádný a aby měl klid, plnil pouze přání pěstounů. S přechodem ze Základní školy na odborné učiliště, kdy se dostal díky dojíždění z částečného dosahu pěstounů. Josef neměl vlastní způsoby trávení volného času a změnou školy se mu otevřely nové možnosti se kterým se nedokázal vypořádat. Našel si kamarády kterým se chtěl zavděčit a pro které začal krást i ve vlastní rodině. Náprava nevhodného trávení volného času se vyřešila až s ústavní výchovou, kterou kurátorka navrhla jako jediné řešení celkově zhoršující se situace. Až v ústavu Josef poznal jiné možnosti aktivit, sportovní činnosti, zábavné hry a výchovně vzdělávací činnosti.

5. Působení kurátora k omezení negativního vlivu party

Jan v období kdy začal mít výukové a výchovné problémy ve škole, se začal kamarádit s problémovými spolužáky se kterými začal denně po vyučování trávit čas v parku za školou. Zde kouřili, slovně napadali kolemjdoucí, vysmívali se seniorům. Po té co ho

kurátorka přesvědčila aby se vrátil k fotbalu, začal pravidelně 2x týdně chodit na trénink a neměl již čas na kamarády z party. S aktivním pohybem zjistil že je nutno přestat s kouřením, aby podával lepší výkony a i to byl jeden z důvodů proč přestal partu vyhledávat.

Richard po většinou po vyučování se setkával s kamarády ze sídliště. Richard zatoužil stát se členem jejich party a musel své přijetí do party dokázat aktivitou, kterou mu parta přidělila. Proto se Richard stal spolupachatelem při krádeži hroznů, kterou vyšetřovala policie. Kurátorka větší spoluprací s rodiči a silnějším výchovným působením pomohla změnit Richardovi žebříček hodnot a dosáhla toho, že Richard přijal nabídku spolupráce s dobrovolnicí Petrou. Po té ho již kamarády z party přestali zajímat, protože získal odlišné životní postoje.

Marek se stýkal s kamarády které poznal přes svoji starší sestru Evu. Byli pro něj vzorem a chtěl se jim zavděčit a vyrovnat. Marek s kamarády kouřil marihuanu a chodil s nimi za školu. Kamarádi jej také přivedli k častému hraní počítačových her a nesmyslnému trávení času v nákupních centrech. Také se s nimi dopustil trestné činnosti kdy se vloupali do objektu mlýna, zde ukradli alkohol, který později vypili. Marek se kvůli své partě dostal před soud pro mládež a byla nutná další výchovná opatření. Kurátorka zařídila pobyt v SVP, který byl ale neefektivní, proto kurátorka přikročila k ráznějšímu opatření, které má dlouhodobý efekt – ústavní výchova. Vzhledem k tomu, že se s pobytem v dětském domově vymanil z vlivu party, její negativní působení již na něj nemá vliv.

Michaela se do party dostala přes svého staršího přítele. Parta se scházela u něj doma, kde vyráběli a užívali drogy. Michaelu její přítel natolik zmanipuloval, že přestala chodit do školy a již zcela poslouchat svou matku. Většinu času trávila u svého přítele s partou. Matka tuto situaci neřešila. Kurátorka se snažila Michaelu vrátit zpět do školy unikla vlivu party, která se dostávala do rozporu se zákonem a její členové si ničili zdraví, které i tak měla Michaela po autonehodě chatrné. Bohužel vliv přítele a party byl natolik silný, že se kurátorce, matce ani otci nepodařilo vlivu party zamezit.

Josef byl v dětství pod vlivem party kamarádů ze školy, kterým se chtěl zavděčit a proto si je kupoval věcmi a penězi které ukradl doma. Výchovnými pohovory

s kurátorkou a pobytem v SVP se na chvíli podařilo dostat Josefa z vlivu této party. Josef těžce psychicky nesl odmítnutí pěstounů a umístění do výchovného ústavu. Zde se spřátelil s ještě problémovějšími chovanci, kteří ho přemlouvali k útěkům, krádežím a závažnější trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že s Josefem ztratil životní naději, s partou se pohybuje v podsvětí. Protože je Josef stále na útěku z výchovného ústavu, není možné aby kurátorka či pedagogové v ústavu s Josefem pracovali. Josef bohužel skončil ve vazbě.

3.5 Závěrečná interpretace výzkumu

Všichni informanti z mého výzkumného šetření se nacházeli ve složité životní situaci, ze které se nebyli schopni dostat sami svým přičiněním. Všichni se dostali do péče kurátorky po upozornění školy, rodiny, policie či jiných institucí. Problémové životní situace se natolik rozšířily nad rámec možností řešení klienta či jeho rodiny nebo blízkého okolí, že byla nutná náprava za pomoci státních orgánů, které mají pravomoci jednat v zájmu a pro blaho nezletilého dítěte, pokud toto není schopná učinit rodina.

Jan se dostal do obtížné životní situace po odchodu otce z rodiny. Zhoršil se mu prospěch, chování, dostal se do vlivu špatných kamarádů. S matkou nemohl ve svém životě počítat, neboť ona sama se velmi obtížně vyrovnávala s odchodem manžela. V tomto okamžiku již Jan ani jeho matka nezvládli situaci vlastními silami řešit. Proto bylo potřeba rodině odborně pomoci. Tuto odbornou pomoc zprostředkovala kurátorka, která po analýze případu navrhla nejvhodnější opatření. Zajistila pedagogicko psychologickou poradnu, klinického psychologa pro matku i Jana a zejména díky její intervenci škola umožnila Janovi individuální vzdělávací plán. Jan se také vrátil k aktivnímu využívání volného času a jeho situace se po té zklidnila natolik, že již nebylo potřeba v rámci rodiny dála zasahovat. Marek vnímal intervenci kurátorky jako pomocnou podanou ruku ve chvíli, kdy sám nenalézal východiska ze svých potíží.

Richard je z úplné rodiny, rodiče však pro své pracovní zaneprázdnění nevěnovali svému synovi dostatek času a neprojevovali mu své city a pochopení. Richard hledal pocit sounáležitosti, který našel v partě kamarádů ze sídliště. Tito ho ovlivňovali natolik negativně, že se dostal do životní situace, kterou sám neuměl řešit. Zhoršení prospěchu, chování ve škole, a střet se zákonem byly příčiny, které jeho a

rodiče teprve donutily přijmout odbornou pomoc. Tuto našli v osobě kurátorky, která jim pomohla k otevřeným diskusím mezi sebou, a tím se zlepšily vztahy mezi nimi. Dále jejím prostřednictvím došlo k narovnání školních neúspěchů, jež se v krizové době objevily. Také zařazením do programu 5P, které zprostředkovala kurátorka se Richard začal věnovat jiným činnostem, vhodným k naplnění volného času pod vedením dobrovolnice. I v tomto případě byla spolupráce kurátorky s rodinou po stabilizaci rodiny ukončena pro úspěšné vyřešení všech problémů, pro které byl Richard v péči kurátorky.

Marek žil s rodiči a sourozenci v dobrém sociálním a citovém prostředí. Přílišné nekritický pohled na chování svých dětí Marka přivedl až ke zneužívání důvěry rodičů.. Nejen tzv. "opičí láskou", ale i nedůslednou výchovou ze strany rodičů došlo k tomu, že Marek chodil za školu s partou kamarádů, se kterými kouřil marihuanu a dopouštěl se trestné činnosti. V počáteční fázi spolupráce se kurátorka pokusila změnit postoje rodičů a životní hodnoty Marka zajištěním odborného působení pracovníků střediska výchovné péče. Při resocializačním pobytu si Marek osvojoval nové způsoby chování, získával přehled o možném trávení volného času jinak než dosud, a při rodinných terapiích se rodiče učili pevnému režimovému vedení. Toto však brzy po návratu selhalo a kurátorka musela přistoupit k důraznějšímu opatření. Návrhem na ústavní výchovu a následným umístěním v dětském domově kurátorka zajistila dlouhodobé výchovné působení na Marka pedagogy a jinými pracovníky. To vedlo k postupné pozitivní změně, a to jednak ve školní docházce, ale i školní úspěšnosti. Také mu tím kurátorka otevřela možnosti různých kulturních, sportovních a dalších aktivit, kterých se může v domově účastnit. Pevným režimovým vedením tak bylo docíleno toho, že Marek z dětského domova pravidelně odjíždí na víkendové pobyty a prázdniny ke svým rodičům. Rodina bude i nadále kurátorkou podporována k pozitivnímu vývoji. Ze strany rodičů i Marka došlo k pochopení, že situace by bez působení kurátorky byla nadále pro ně neudržitelná, a proto spolupráci s ní přijali a i nadále využívají.

Michaela si po rozvodu rodičů a odchodu starších sester z domu přestala rozumět s matkou a otce úplně zavrhla. Oba rodiče u ní ztratili jakýkoliv respekt, který Michaela měla už pouze ke svému příteli, se kterým trávila téměř všechnen čas. Ten měl na ni natolik silný a negativní vliv, že s ním a jeho partou začala kouřit marihuanu, ve škole měla velké problémy, absence, dopouštěla se zde krádeží a chovala se k dospělým

tak, že ji chtěli ze školy okamžitě vyloučit. Rodiče nedokázali vzniklou krizovou situaci řešit. Proto se kurátorka Michaele nejprve výchovným pohovorem a potom dalším odborným vedením pokusila pomoci k tomu, aby se zlepšily vztahy a komunikace v rodině. Intervence kurátorky ve škole, aby Michaelu nevyloučili, a dali jí lhůtu pro podmíněném vyloučení, měla vést k tomu, aby se Michaela vrátila do školy, připravovala se na své budoucí povolání a tím se vymanila z negativního vlivu party a svého přítele Petra. I přes všechny tyto snahy kurátorky však matka rozhodla Michaele školní docházku v učilišti ukončit. Když se poté kurátorka znovu pokusila o návrat Michaely do školy, ta již nechtěla. Za pomoci kurátorky se alespoň zaregistrovala na Úřadu práce, odkud ji však po 2 měsících pro neplnění daných povinností vyřadili. Michaela tak těšně před svojí zletilostí již nechtěla nikoho respektovat, zůstala se svým přítelem a partou a nebylo již v moci kurátorky, aby ještě jakýmkoliv způsobem pomohla k nápravě této obtížné životní situace, neboť Michaela neměla zájem.

Josef se narodil v úplné rodině. Po smrti jeho biologické matky však otec tuto situaci nezvládl, a Josef byl umístěn do péče ústavního zařízení. V 6 letech byl svěřen do pěstounské rodiny, která měla 4 vlastní děti. Pěstouni na Josefa od počátku kladli nepřiměřené požadavky. Josef tím strádal natolik, že se přestal ve škole učit, chodil za školu, našel si kamarády, s nimiž trávil čas nevhodným způsobem. Proto, aby jej kamarádi mezi sebe přijali, začal doma krást. Krádeže se stupňovaly vygradovaly až k soudnímu řízení, a do života rodiny bylo potřeba zasáhnout odbornou sanací, neboť rodina to nebyla schopna sama zvládnout. Kurátorka doporučila pobyt ve středisku výchovné péče. Pobyt zde neměl pro Josefa žádný výrazný dopad. Po smrti pěstouna, se Josefovo chování zhoršilo pěstounka požádala o umístění do ústavní výchovy, protože pro ni byl už nezvladatelný. Z výchovných ústavů Josef často utíkal, na útěcích spolu s partou kamarádů páchal trestnou činnost. Výsledkem je, že Josef byl vzat do vazby. Kurátorka neměla možnost intenzivně na Josefa působit, protože s ním nemohla být v kontaktu. Ve vazbě měl Josef možnost přemýšlet požádal kurátorku o pomoc a společně našli řešení jeho budoucnosti po propuštění. Josef chce začít nový život v Domě na půl cesty. Josef vyjádřil kurátorce důvěru, a proto mu bude i nadále nápomocna.

4. Závěr

Ve své práci se zabývám analýzou činností kurátora pro mládež u klientů, jež se nacházejí v obtížných životních situacích, abych zjistila účinnost kurátorovy intervence.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak může kurátor pro mládež svojí činností pomoci klientovi. **Zda kurátor svojí intervencí může úspěšně ovlivnit resocializaci rizikové mládeže nacházející se v problémových životních situacích.**

Z výzkumu vyplynulo, že pozitivní výsledek lze očekávat, pokud je ovšem i klient ochoten participovat na řešení a nabízenou pomoc od kurátora přijmout.

Za velmi důležité prvky spolupráce považuji postoj klienta, míru jeho vlastního přičinění a opravdový zájem o vyřešení situace. Pro pozitivní výsledek je důležité, aby klient sám navrhoval způsoby řešení své situace a nebyl pouze pasivním příjemcem nabízených alternativ od kurátora. Kurátor pak klienta pouze směřuje a realizuje klientem navržená řešení ve smyslu institucionálního zajištění. Je nutná spolupráce a účast všech dotčených stran, protože je-li klient aktivní, je pomoc kurátora účinnější než v případech, kdy je snaha pouze jednostranná.

U některých klientů je však potřeba vyšší míra represe a kontroly, proto kurátor není vždy jen poskytovatelem pomoci, ale také musí zajišťovat určitou míru dozoru jako zástupce státní moci a to v případě, pokud klient nemá snahu spolupracovat nebo nechce přijmout myšlenku resocializace a převzít za sebe zodpovědnost.

Z mého výzkumu vyplynula provázanost vlivu rodiny, školy, kamarádů a vrstevnických part, a vliv aktivního či pasivního trávení volného času na chování mladého jedince. Moje předpoklady, že je třeba, aby kurátor pracoval se všemi těmito činiteli působícími na rizikovost chování jedince jako s jedním celkem, se tak potvrdily. Neboť dosáhne-li kurátor výsledku, že je rodinné prostředí podnětné a rodiče vedou dítě k aktivnímu trávení volného času ať už sportovnímu či kulturnímu, pak je předpoklad, že dítě nemá potíže ani ve škole a nemá potřebu vyhledávat rizikové skupiny kamarádů.

V případě klienta Jana byla pomoc kurátora úspěšná, protože Jan i jeho matka projevíli zájem o řešení jejich problémů, také zástupci školy, kterou Jan navštěvoval ochotně podporovali realizaci vytyčeného plánu.

U Richarda byla intervence kurátora také efektivní právě z důvodu participace rodičů i samotného klienta. Ten se aktivně zapojil do procesu realizace pozitivních změn ve svém životě.

Výsledek spolupráce kurátora s Markem a jeho rodinou můžeme hodnotit také kladně. Byť se na první pohled může zdát, že kurátor neprojevil dostatečnou snahu o nápravu situace a sanaci rodiny, a proto je Marek umístěn v ústavní péči, právě ale toto řešení odvrátilo Marka od směřování na šikmou plochu. Opět i zde se potvrdila důležitost aktivního zapojení klienta do procesu řešení své obtížné životní situace.

V případě Michaely kurátor neuspěl, protože i přes všechnu jeho snahu nebylo možno navázat jakoukoliv spolupráci s ní ani jejími zákonnými zástupci, kteří již výchovu Michaely vzdali. Michaela odmítala jakoukoliv spolupráci a pomoc jak od svých rodičů, tak od kurátora. Případ Michaely se ke kurátorovi dostal v pozdním stádiu, a také pro blížící se zletilost Michaely nebylo účelné pro efektivní výsledek Michaelu ke spolupráci motivovat.

V mladším věku Josefa byla spolupráce možná a částečně účinná díky podpoře pěstounské rodiny, která pomoc kurátorky uvítala. Později, kdy rodina Josefa zavrhl a on svoji snahu o nápravu vzdal nebyly podmínky k účinné intervenci kurátora, a to až do chvíle vzetí Josefa do vazby. Zde byl nucen okolnostmi opět aktivně participovat na řešení své budoucnosti. Jelikož se blíží doba zletilosti, uvědomil si nutnost převzetí kompetencí a zodpovědnosti za svůj život a sám začal s kurátorem spolupracovat.

5. Resumé - Summary

Ve své bakalářské práci se zabývám analýzou činností kurátora pro mládež, který může svojí intervencí v době, kdy se klienti nacházejí v obtížných životních situacích, ovlivňovat jejich životy.

Kurátorovu pomoc vidím v koordinaci spolupráce klienta a institucí nabízejících potřebné služby, a směřování klienta vhodnými metodami práce k rozhodnutí a ochotě problémové situace řešit. Důležitým faktorem větší úspěšnosti kurátorovy pomoci je nejen participace samotného klienta, ale i osobnost kurátora, jeho profesní způsobilost, ale také dostatečná znalost legislativy.

Pro kurátorovu práci je důležité zjištění příčin, jež způsobily klientovu krizovou situaci, aby mohl navrhnout efektivní řešení. Rovněž však musí znát instituce nabízející služby v oblastech rodinného poradenství, pedagogicko-psychologického poradenství, organizující volnočasové aktivity pro mládež, a také ty, jež jsou zaměřené na léčbu různých závislostí, a další.

V praktické části popisuji životní příběhy pěti klientů kurátora pro mládež, jeho intervenci v období náročné životní situace klienta, a jejich vzájemnou spolupráci na cestě k resocializaci. Příběhy jsou obohaceny o rozhovory kurátora s klienty v době po výsledku přijatých řešení.

Na základě těchto příběhů prostudovaných ve spisové dokumentaci, pozorování a rozhovorů s klienty vyplynuly společné kategorie. Nutnost odstranění bariér v komunikaci rodiny, potřeba kontroly školní úspěšnosti a docházky, podpora vhodných aktivních způsobů trávení volného času a tím snížení negativního vlivu party, jsou kategorie při kterých je nejvíce potřeba intervence kurátora.

In my bachelor work I occupy by Activity analysis of social worker, that can have effect on client's lives when they are in difficult live's situations.

I consider social worker's help in coordination client and institutions which offer needed services, route client by suitable work methods to decision and willingness

problems situations solve. Important factor for better success social worker help is not only participation of client, but also personality of social worker, his profession qualification and sufficient knowledge of legislature.

For social worker work is important to find reasons, which caused client's crisis situation, to offer efficient solution. He also has to know institutions which offer services in family consultant service, pedagogical-psychological consultancy, which organize free time activity for youth and also which are focus on treatment various type of dependence.

In practical part I describe life stories five clients of social worker for young people, his intervention in time exacting client live's situations, their cooperation on way to resocialization. Stories are enriched with interviews social worker and his clients after result of done solutions.

On the basis these stories in documentation, observation and interview with clients follow common categories. Necessity remove barriers in family communicaton, requirement controlling school successes and attendance, support acceptable way spending free time and then reduction negative influence of teenager groups, these are categories when the work of social worker is needed mostly

Použitá literatura

- FIALA, B., SLÁDKOVÁ, Z. Zkušenosti s použitím inscenačních metod (hraní rolí) při tréninku obchodních dovedností. Datum publikace neuvedeno. Online. [citováno 9. dubna 2009]. Dostupné z: <http://209.85.129.132/search?q=cache:IiyudfAeLgIJ:www.e-univerzita.cz/old/clanky/pers11-2000.doc+inscena%C4%8Dn%C3%AD+metoda&cd=4&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>
- GÁBOROVÁ, E., GÁBOROVÁ, Z. *Človek v sociálnom kontexte*. 2. přeprac. vyd. Dubnica nad Váhom: Dubnický technologický inštitút, 2008, 170 s. ISBN 978-80-8068-897-4
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992, 647 s. ISBN 80-85605-28-7
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2
- HRONCOVÁ, J. In HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, M., MATULAYOVÁ, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. 2. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2001, 298 s. ISBN 80-8055-476-5
- HYBNER, M. Aktivizující (netradiční) formy a metody školní práce. 26. listopadu 2007. Online. [citováno 5. února 2009]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/Ar.asp?ARI=104467&CAI=2125>
- CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, 1998.
- JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviace a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004, 478. ISBN 80-7312-038-0
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*.
- KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 5. přeprac. a dopl. vyd. Praha: SPN, 1994, 855 s. ISBN 80-04-26059-4
- Kol. *Ilustrovaná encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1995, 3 sv. ISBN 80-901647-3-0
- KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996, 219 s. ISBN 80-85981-39-8

- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3
- KUČHTA, J a kol. *Kriminologie. II. část*. 1. dotisk 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 102 s. ISBN 80-210-2204-3
- KVASIL, B. a kol. *Malá československá encyklopedie. Sv. 3, I-L*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986, 903 s.
- KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 151 s. ISBN 80-7178-945-3
- LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež. Možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 157 s. ISBN 80-85850-66-4
- MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s. ISBN 80-7178-747-7
- MAŇÁK, J. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078-6
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-X
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X
- MUSIL, L. *Ráda bych Vám pomohla, ale: dilemata práce s klienty v organizacích*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2004, 243 s. ISBN 80-903070-1-9
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999, 287 s. ISBN 80-200-0690-7
- NOVOTNÁ, V., BRABENEC, F. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí: komentář*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002, 306 s. ISBN 80-86131-31-9
- RAUFLEISCH, U. *Doprovázení a terapie delikventů*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2000, 84 s. ISBN 80-85834-83-9
- ŘEZNÍČEK, M. *Řešení výchovných situací v převýchovném procesu. Éthum*, 1999, č. 2.

- SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 250 s. ISBN 80-86432-82-3
- STRAUSS, A. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-85834-60-X
- ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, XXII, 1043 s. ISBN 80-7179-829-0
- ŠTÍPEK, J. *Delikvence dětí a mládeže v ČSSR*. 1. vyd. Praha, Ústav školských informací, 1974, 42 s.
- TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 198 s. ISBN 80-7178-503-2
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 444 s. ISBN 80-7178-214-9
- VANĚK, J. *K biologickým a psychologickým zřetelům výchovy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972, 275 s.
- VANĚK, J. *Nárys teorie mravní výchovy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1968, 162 s.
- *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 4. K-L*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, 424 s. ISBN 80-902555-6-6

Zákony a jiné právní normy:

- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy č. 438/2006, kterou se stanoví podrobnosti o výkonu ústavní a ochranné výchovy.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon ČNR č. 200/ 1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

internetové zdroje:

- www.novinky.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Žádost o zprávu z pobytu v SVP (formulář)

Příloha č. 2: Žádost o posudek školy (formulář)

Příloha č. 3: Souhlas OSPOD s dovolenkou (formulář)

Příloha č. 4: žádost kurátora o vstup do věznice (formulář)

Příloha č. 5: Klasifikace poruch chování

Přílohy

Příloha č. 1: Žádost o zprávu z pobytu v SVP (formulář)

Městský úřad v Prostějovích

Odbor sociálních věcí- OSPOD

SVP HELP ME
BOŘETICKÁ
BRNO

Váš dopis ze dne/ značky

Naše značka

Vyřizuje

V Prostějovích dne

Věc: Vyžádání zprávy

*nezletilý (á) xy
narozen (a) 1.1.1991,
trv.bytem Prostějovice, Hřbitovní 5*

Žádáme Vás tímto o zaslání zprávy z resocializačního pobytu našeho klienta Josefa Hlávky. V současné době probíhá prověřování trestné činnosti ml., k němuž je třeba doložit náš posudek. Pro objektivní zprávu zjišťujeme všechny skutečnosti, které jsou o ml. známy. Josefovi bylo soudem pro mládež uloženo opatření - zařazení do vhodného výchovného programu, žádáme Vás o zprávu, zda se Josef zařadil do výchovného programu a s jakým výsledkem. Zprávu zašlete prosím na výše uvedenou adresu

Děkuji za ochotu a spolupráci.

*Sylva Pelechová
kurátorka pro mládež*

Příloha č. 2: Žádost o posudek školy (formulář)

Městský úřad v Prostějovích

Odbor sociálních věcí- OSPOD

ŽŠ Prostějov
Tyršova 151
Prostějov

Váš dopis ze dne/ značky

Naše značka

Vyřizuje

V Prostějovích dne

Věc: Vyžádání zprávy

*nezletilý (á) xy
narozen (a) 5.5.1996
bytem Prostějov 55*

Na základě ustanovení zákona č. 359/99 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 53 odst. 1 Vás žádáme o zaslání zprávy o chování, pracovní morálce, prospěchu a školní docházce uvedených mladistvých. Ve zprávě dále uveďte, jak rodiče spolupracují se školou, jaká je jejich péče a výchovné působení.

*Jedná se o **termínovou záležitost**, proto prosím o podání zprávy v co možná **nejkratším termínu** Za Vaši spolupráci Vám děkujeme.*

S pozdravem

*Sylva Pelechová
kurátorka pro mládež*

Příloha č. 3: Souhlas OSPOD s dovolenkou (formulář)

Městský úřad Prostějov

Odbor sociálních věcí-OSPOD

*Dětský diagnostický ústav, SVP, ZŠ
Hlinky 140
603 69 Brno
Fax 543 213 543*

Váš dopis ze dne/ značky Naše značka Vyřizuje

***Věc: Nezl. xy nar. 5.6.1996, trv. bytem Prostějov, Sportovní 2
- souhlas s dovolenkou***

Městský úřad Prostějov souhlasí dle § 30 zákona č. 359/99 Sb. o sociálně právní ochraně dětí s tím, aby nezletilý xy nar. 5.6.1996, umístěný v Dětském diagnostickém ústavu v Brně, Hlinky 140 dočasně pobýval u svých rodičů xy, na výše uvedené adrese a to v době 4.2. – 6.2.2009

S pozdravem

*Sylva Pelechová
kurátorka pro mládež*

Příloha č. 4: žádost kurátora o vstup do věznice (formulář)

Městský úřad Prostějov

Odbor sociálních věcí-OSPOD

*Vězeňská služba České republiky
Vazební věznice
k rukám ředitele
Jihlavská 12
BRNO*

Váš dopis ze dne/ značky Naše značka Vyřizuje

Věc: Žádost o vstup do věznice k ml. xy, nar. 1.3.1996

Žádáme Vás o umožnění vstupu do vazební věznice k našemu klientovi ml. xy, nar. 1.3.1996, trvale bytem Prostějov. Do vazby byl vzat soudem ve Vsetíně dne 19.2.09.

Jelikož máme ze zákona povinnost mladistvého klienta ve vazbě navštěvovat, ho dne 10.3.09 v 9.45 navštíví 2 osoby a to p. Novotná a Nováková.

Děkuji za spolupráci

S pozdravem

*Sylva Pelechová
kurátorka pro mládež*

Příloha č. 5: Klasifikace poruch chování

V práci J. Praška a kol. *Poruchy osobnosti* (2003) je uvedeno členění poruch osobnosti (diagnostických kritérií) podle Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize (MKN-10, 1994). V souladu s ní jsou v této práci uvedeny následující poruchy chování :

- F91.0 Porucha chování ve vztahu k rodině;
- F91.1 Nesocializovaná porucha chování;
- F91.2 Socializovaná porucha chování;
- F91.3 Porucha opozičního vzdoru;
- F92 Smíšené poruchy chování a emocí;
- F92.0 Depresivní porucha chování;
- F93 Emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství;
- F93.0 Separáčnická úzkostná porucha v dětství;
- F93.1 Fobická úzkostná porucha v dětství;
- F93.2 Sociální úzkostná porucha v dětství;
- F93.3 Porucha sourozenecké rivality;
- F94 Poruchy sociálních vztahů se vznikem specifickým pro dětství a adolescenci;
- F94.0 Elektivní mutismus;
- F94.1 Reaktivní porucha příchyllosti v dětství;
- F94.2 Dezinhibovaná příchyllost v dětství;
- F95 Tikové poruchy;
- F95.0 Přejímací tiková porucha;
- F95.1 Chronická motorická nebo vokální tiková porucha;
- F95.2 Kombinovaná vokální a mnohočetná motorická tiková porucha;
- F98 Jiné poruchy chování a emocí začínající obvykle v dětství a v adolescenci;
- F98.0 Neorganická enuréza;
- F98.1 Neorganická enkopréza;
- F98.2 Porucha příjmu jídla v útlém a dětském věku;
- F98.3 Pika v útlém a dětském věku;
- F98.4 Poruchy se stereotypními pohyby;
- F98.5 Koktavost (zadrhávání);
- F98.6 Breptavost;
- F98.8 Jiné specifikované poruchy chování a emocí, začínající obvykle v dětství a v adolescenci.